

**Rapport fra Det tekniske
beregningsutvalg for kommunal og
fylkeskommunal økonomi
April 2006**

Forsidebilde: Syklist i Drøbak
Fotograf: Espen Bratlie/Samfoto

ISSN 0809-4071

Forord

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi legger med dette fram Utvalgets vårrapport for 2006. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien de siste årene med særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2005.

Kapittel 2 i denne rapporten er en oppdatert beskrivelse av utviklingen i kommuneøkonomien basert på sist tilgjengelige tall, bl.a. KOSTRA-tall for 2005 (publisert 15. mars 2006) og foreløpige nasjonalregnskapstall for 2005 publisert av Statistisk sentralbyrå 16. mars 2005 (Økonomisk utsyn over året 2005).

I kapittel 4 er gjengitt TBUs notat av 6. mars 2006 om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren. Det gjøres oppmerksom på at TBUs notat bygger på foreløpige tall for 2005 som var kjent per 6. mars 2006.

Kommuneforvaltningen er i rapporten brukt som et samlebegrep for kommunenes og fylkeskommunenes forvaltningsvirksomhet (dvs. eksklusive foretak). Tabellene etter nasjonalregnskapets gruppering (vedlegg 1) gir tall for perioden 2003-2006 for kommuneforvaltningen i alt, og perioden 2003-2005 for fylkeskommuner unntatt Oslo og for kommuner medregnet Oslo. Tallene etter nasjonalregnskapets gruppering er inklusive tilskudd til arbeidsmarkedstiltak og flyktninger.

Den forrige rapporten fra Utvalget som ble sendt alle kommuner og fylkeskommuner, var rapporten av desember 2005 (H-2184).

Eventuelle kommentarer til rapporten sendes til:

Teknisk beregningsutvalg, sekretariatet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kommunalavdelingen
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Internettadresse:

<http://odin.dep.no/krd/norsk/dep/utvalg/p10001713/bn.html>

Innhold

1	Sammendrag.....	1
1.1	Kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de seneste årene.....	1
1.1.1	Utviklingen i kommuneøkonomien.....	1
1.1.2	Utviklingen i tjenestetilbud.....	1
1.2	Utvalgets situasjonsforståelse.....	2
Del I	Utvikling i økonomi og tjenesteyting	
2	Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenesteproduksjonen de siste årene.....	5
2.1	Kommunesektorens størrelse.....	5
2.2	Aktivitets- og inntektsutvikling.....	6
2.3	Underskudd før lånetransaksjoner og netto gjeld.....	8
2.4	Netto driftsresultat.....	9
2.5	Kommunesektorens inntekter i 2005.....	10
2.6	Nærmere om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2005.....	11
2.7	Utvikling i tjenesteproduksjon.....	13
3	Administrasjonsutgifter i kommuner og fylkeskommuner.....	15
3.1	Datagrunnlag og definisjoner.....	15
3.2	Administrasjonsutgifter i kommuner.....	16
3.3	Administrasjonsutgifter i fylkeskommuner.....	18
Del II	Notater fra TBU til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og KS om statsbudjettet 2007	
4	Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren.....	21
4.1	Utviklingen i netto driftsresultat.....	21
4.2	Utviklingen i inntekter, aktivitet og underskudd.....	23
4.3	Nærmere om utviklingen i enkelte inntektsarter.....	24
4.4	Nærmere om vedlikehold på bygninger.....	25
4.5	Utvalgets situasjonsforståelse.....	25
5	Hvordan påvirkes kommunesektorens utgifter av den demografiske utviklingen?.....	27
5.1	Sammendrag.....	27
5.2	Forventet demografisk utvikling fra 2006 til 2007.....	28
5.3	Metode for beregning av mer- og mindretgifter.....	29
5.4	Beregningsresultater – mer- og mindretgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2007.....	30
5.4.1	Merutgifter for henholdsvis kommuner og fylkeskommuner.....	31
5.5	Mer- og mindretgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2006 – oppdaterte beregninger.....	32
5.6	Demografiske utfordringer på lengre sikt.....	33

Vedleggsdel

Vedlegg 1	Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2003-2006. Nasjonalregnskapets gruppering.....	36
Vedlegg 2	Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner 2004. Kommuner og fylkeskommuner.....	39
Vedlegg 3	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2005 og 2006.....	40
Vedlegg 4	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1988-2006.....	43
Vedlegg 5	Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering.....	45
Vedlegg 6	Prisindekser for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester.....	48
Vedlegg 7	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner.....	49
Vedlegg 8	Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1996-2004.....	50
Vedlegg 9	Definisjonskatalog.....	60
Vedlegg 10	Utvalgets mandat og sammensetning.....	66

1 Sammendrag

1.1 Kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de seneste årene

1.1.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

Foreløpige regnskapstall viser at kommunesektoren i 2005 fikk en realinntektsvekst på 5,8 mrd. kroner, tilsvarende 2,7 prosent. Inntektsveksten er noe oppjustert i forhold til utvalgets rapport fra desember 2005, noe som først og fremst har sammenheng med at skatteinntektene ble høyere enn anslått.

Aktivitetutviklingen i 2005 er kjennetegnet ved høy vekst i utførte timeverk og fortsatt nedgang i investeringene. Veksten i utførte timeverk har sammenheng med økning i antall sysselsatte personer, økte stillingsbrøker og redusert sykefravær. Nedgangen i investeringene har sammenheng med nedtrappingen av handlingsplanen for eldreomsorg. Den samlede aktivitetsveksten i 2005 anslås til i underkant av 1 prosent.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. For kommunesektoren som helhet økte netto driftsresultat til vel 2 prosent av inntektene i 2004 etter å ha ligget på et relativt lavt nivå siden 1999. Netto driftsresultat økte ytterligere i 2005, til nærmere 4 prosent av inntektene. Forbedringen av netto driftsresultat de to siste årene har først og fremst sammenheng med at inntektsveksten har vært høyere enn i de foregående årene. Også sysselsettingsveksten har tatt seg opp, men veksten i utførte timeverk har vært lavere enn inntektsveksten. I tillegg har lavere sykefravær i 2005 bidratt til å begrense veksten i utgiftene.

Kommunene og fylkeskommunene hadde ulik utvikling i netto driftsresultat i 2005. I kommunene økte netto driftsresultat med vel 2 prosentpoeng, fra 1,8 til 3,9 prosent av inntektene. Økningen var særlig stor blant kommuner som hadde negativt netto driftsresultat i 2004. Fylkeskommunene har de siste årene hatt et vesentlig høyere netto driftsresultat enn kommunene. Med en svak nedgang i fylkeskommunenes netto driftsresultat i 2005, er netto driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene nå på om lag det samme nivået.

Styrket driftsresultat og lavere investeringsnivå bidrar til en reduksjon i kommunesektorens underskudd før lånetransaksjoner, fra vel 10 mrd. kroner i 2004 til 7,4 mrd. kroner i 2005. Dette innebærer at underskuddet utgjorde 3 prosent av inntektene i 2005.

Kommunesektorens frie inntekter består av skatteinntekter og rammeoverføringer. De senere årene har de frie inntektenes andel av samlede inntekter blitt redusert. Denne utviklingen fortsatte i 2005, noe som har sammenheng med kraftig vekst i øremerkede tilskudd til barnehager og psykiatri.

1.1.2 Utviklingen i tjenestetilbud

Demografisk utvikling og nasjonale satsinger legger press på tjenesteproduksjonen i kommuner og fylkeskommuner. I 2005 var det kraftig vekst i antall unge med rett til videregående opplæring, samtidig som det også var vekst i antall barn i grunnskolealder og antall eldre 80 år og over. Videre krever målsettingen om full barnehagedekning utbygging av nye barnehageplasser selv om det blir færre barn i barnehagealder.

Flere barnehageplasser og færre barn i alderen 1-5 år bidro til at barnehagedekningen økte ytterligere i 2005, fra 72 prosent i 2004 til 76 prosent i 2005. Økt etterspørsel etter heltidsplasser bidrar til å øke den gjennomsnittlige oppholdstiden, slik at deler av kapasitetsveksten benyttes til lengre oppholdstid for barn som allerede har barnehageplass.

Når det foretas utbygging av barnehagesektoren, er det av interesse å vurdere om utbyggingen får konsekvenser for andre sektorer. I grunnskolen økte antall årstimer per elev fra 2004 til 2005, men andelen timer til spesialundervisning ble redusert. Økningen i antall årstimer per elev må ses i sammenheng med økning i timetallet på barnetrinnet i 2005. Innen pleie og omsorg viser foreløpige tall en økning på mellom 500 til 2100 årsverk fra 2004 til 2005. Dekningsgradene blant de eldre har vært nokså stabil både innen hjemmetjenester og institusjon, samtidig som det stadig blir flere yngre brukere i hjemmetjenesten.

Innen videregående opplæring har fylkeskommunene maktet å opprettholde dekningsgraden blant 16-18 åringer på vel 90 prosent i en situasjon hvor antall 16-18 åringer øker kraftig. På den andre siden er andelen grunnkurselever som fikk oppfylt sitt førstevalg på et lavere nivå enn i tidligere år.

1.2 Utvalgets situasjonsforståelse

Kommunesektoren har i 2004 og 2005 hatt en vesentlig høyere inntektsvekst enn i de tre foregående år. Sysselsettingsveksten, og dermed veksten i driftsutgiftene, har også økt, men mindre enn inntektsveksten. Deler av inntektsveksten er dermed benyttet til å styrke den økonomiske balansen, noe som var nødvendig etter flere år med svake driftsresultater. For kommunesektoren som helhet anslås netto driftsresultat å bli om lag 4 prosent i 2005. Netto driftsresultat er med dette på et nivå som over tid er forenelig med formuesbevaringsprinsippet.

Samtidig med at den økonomiske balansen er forbedret har kommunene fortsatt utbyggingen av barnehager. I de største kommunale sektorer, grunnskole og pleie og omsorg, er tjenestetilbudet i 2005 preget av stor stabilitet i den forstand at tjenesteproduksjonen har vokst om lag i takt med antall elever og antall eldre. Fylkeskommunene har maktet å opprettholde dekningsgraden for 16-18 åringer i en situasjon hvor antall unge med rett til videregående opplæring øker kraftig. Hovedinntrykket er at den økonomiske balansen er styrket og barnehagetilbudet bygd ut samtidig som tjenestetilbudet på andre sentrale velferdsområder er opprettholdt.

Det vedtatte budsjettoplegget for inneværende år innebærer en reell vekst i kommunesektorens inntekter på 6,3 mrd. kroner, tilsvarende $2\frac{3}{4}$ prosent, regnet i forhold til anslag på inntekter for 2005 i regjeringens budsjettproposisjon for 2006 (St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006)). Den reelle veksten i de frie inntektene anslås til 4,8 mrd. kroner. Oplegget innebærer at den relativt høye inntektsveksten i 2004 og 2005 blir videreført i 2006. Det bør imidlertid understrekes at anslaget på inntektsveksten er usikker, blant annet gjelder dette skatteinntektene og lønnsveksten.

Gitt det nivået netto driftsresultat nå er kommet opp på, er det grunn til å forvente at utviklingen i det kommunale og fylkeskommunale tjenestetilbudet framover i større grad kan ligge på nivå med inntektsutviklingen. Den demografiske utviklingen med flere eldre over 90 år og flere elever i videregående opplæring vil legge beslag på deler av inntektsveksten.

Utvalget har utført nye beregninger som indikerer at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslagsvis kan utgjøre om lag 1,8 mrd. kroner i 2006, dvs. en økning på om lag $\frac{1}{2}$ mrd. kroner sammenlignet med tidligere anslag. Det økonomiske opplegget for 2006 legger til rette for at den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen kan øke ut over det som følger av den demografiske utviklingen.

Del I
Utviklingen i økonomi
og tjenesteyting

2 Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenesteproduksjonen de siste årene

Utviklingen i kommuneøkonomien kan illustreres med en del indikatorer, jf. tabell 2.1. For en nærmere forklaring av begrepene i dette kapitlet vises det til vedlegg 9.

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

	1990-98 ¹⁾	1999	2000	2001	2002 ³⁾	2003	2004 ⁴⁾	2005 ⁵⁾
A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi								
Kommunalt konsum, pst. av BNP for Fastlands-Norge	15,2	15,3	15,3	16,5	13,0	13,3	13,0	13,0
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP for Fastlands-Norge	21,4	20,4	20,5	21,3	17,2	17,7	17,3	17,4
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent av landet	18,6	19,1	19,2	19,5	15,6	15,8	15,5	15,7
Sysselsatte personer i kommunesektoren, prosent av landet	23,0	23,9	24,0	24,4	19,8	20,0	19,8	19,8
B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien								
BNP for Fastlands-Norge, prosent volumendring	3,4	2,7	2,5	2,1	1,4	1,4	3,8	3,7
Utførte timeverk i kommunesektoren, prosent endring	2,2	1,7	-0,4	0,3	0,2	-0,5	1,4	1,8
Produktinnsats, prosent volumendring	3,3	5,2	1,8	7,1	2,8	3,3	4,5	0,0
Bruttorealinvesteringer, prosent volumendring	6,7	6,7	-8,0	8,8	4,8	10,7	-3,4	-3,0
Aktivitetseendring i kommunesektoren, reell endring, prosent	3,1	3,1	-0,9	2,9	1,3	1,9	1,4	0,8
Kommunal deflator, prosent endring	3,0	3,5	4,6	6,2	4,2	3,6	3,3	3,0
Inntekter i kommunesektoren, reell endring, prosent ²⁾	2,4	1,7	2,1	1,9	0,2	0,7	3,7	2,7
Sysselsatte normalårsverk i kommunesektoren, prosent endring	2,5	2,1	0,8	1,6	0,6	0,1	-0,5	1,5
Bruttoinvesteringer i prosent av inntekter	9,9	12,0	10,7	10,9	11,7	12,3	11,9	11,1
Overskudd før lånetransaksjoner, mrd. kroner	-1,0	-9,8	-5,5	-8,7	-14,6	-15,8	-10,2	-7,4
Overskudd før lånetransaksjoner, prosent av inntekter	-0,6	-4,6	-2,4	-3,5	-7,0	-7,1	-4,4	-3,0
Netto gjeld, i prosent av inntekter ⁶⁾	28,0	14,0	11,7	14,2	11,1	17,7	25,1	:
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	3,2	1,0	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,9
Frie inntekter i prosent av samlede inntekter	75,1	70,1	69,8	69,7	75,2	73,9	69,3	68,2
Frie inntekter, reell endring fra året før, prosent	0,8	-0,1	0,8	1,7	-0,9	-0,4	3,4	2,3

¹⁾ Gjennomsnitt over perioden 1990-1998.

²⁾ Inntektsvekst innenfor kommuneopplegget. Ved beregning av inntektsvekst er det korrigeret for oppgaveendringer, blant annet sykehusreformen i 2002.

³⁾ Tallene for 2002 er påvirket av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2002. Denne funksjonsendringen er forklaringen på at kommunesektorens omfang ble redusert fra 2001 til 2002, jf. del A av tabellen. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigeret for sykehusoverdragelsen. Tilskudd til gjeldslette mv. i forbindelse med sykehusreformen (21,6 mrd. kroner) er holdt utenom ved beregning av overskudd før lånetransaksjoner i 2002.

⁴⁾ Tallene for 2004 er påvirket av at funksjoner knyttet til barnevern, familievern og rusomsorg er flyttet over fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2004. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigeret for denne funksjonsendringen.

⁵⁾ Tallene for 2005 er basert på foreløpige nasjonalregnskapstall publisert av Statistisk sentralbyrå 16. mars 2006 (Økonomisk Utsyn over året 2005).

⁶⁾ Gjeldstallene er ikke korrigeret for omvurderinger av balanseposter. Fra 2003 til 2004 er den registrerte gjeldsøkningen særlig knyttet til kommunale særbedrifter.

2.1 Kommunesektorens størrelse

Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi, jf. del A av tabell 2.1. Målt i forhold til BNP for Fastlands-Norge har kommunesektorens inntekter holdt seg stabile på i overkant av 20 prosent fram til og med 2001. Andelen ble redusert til drøyt 17 prosent i 2002, i hovedsak på grunn av overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten fra fylkeskommunene til staten (sykehusreformen). Tabell 2.1 viser videre at kommunalt

konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge i perioden 2002-2005 har holdt seg omtrent konstant på rundt 13 prosent.

Målt i forhold til totalt antall utførte timeverk i norsk økonomi har den kommunale andelen de siste årene holdt seg i underkant av 16 prosent. Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av totalsysselsettingen større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer har den kommunale andelen i forhold til samlet sysselsetting de siste årene vært i underkant av 20 prosent.

Statistisk sentralbyrå publiserte 16. mars i år foreløpige regnskapstall for 2005 for kommunesektoren (Økonomisk Utsyn over året 2005). Reviderte nasjonalregnskapstall for 2003 og 2004 ble publisert i desember 2005. Disse var ikke innarbeidet i utvalgets desemberrapport. Den nye informasjonen er nå innarbeidet i tabell 2.1 og innebærer at enkelte av tallseriene er noe endret i forhold til desemberrapporten 2005.

Reviderte tall innebærer at aktivitetsveksten i 2003 er justert litt ned, mens aktivitetsveksten i 2004 er økt. I 2004 er veksten i utførte timeverk oppjustert og nedgangen i bruttoinvesteringene anslås å være noe lavere enn tidligere anslått.

2.2 Aktivitets- og inntektsutvikling

I del B av tabell 2.1 er utviklingen i BNP for Fastlands-Norge stilt sammen med anslag for inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren. Figur 2.1 belyser utviklingen fra år til år, mens utviklingen med 1990 som basisår framgår av figur 2.2.

Boks 2.1 Aktivitetsutvikling, produktinnsats og utførte timeverk

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endring i sysselsettingen målt i timeverk, endring i produktinnsats i faste priser og endring i brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelenes som lønnskostnader, produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Siden indikatoren er basert på ressursinnsatsen i kommunesektoren fanger den ikke opp vekst i produksjonen som følge av effektiviseringstiltak.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Produktinnsatsen skal registreres på anvendelsestidspunktet og ikke innkjøpstidspunktet. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Utførte timeverk

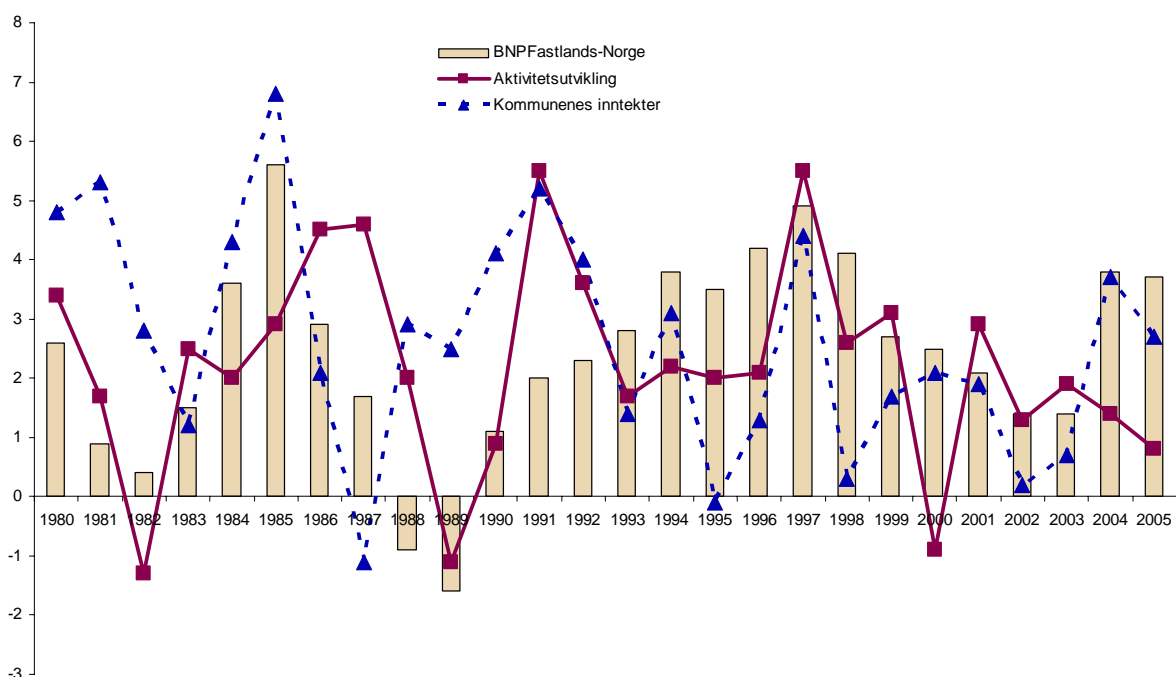
Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter.

Den kommunale aktiviteten økte gjennomgående mer enn BNP for Fastlands-Norge i andre halvdel av 1980-årene og fram til 1992, jf. figur 2.1. Deretter har aktiviteten i kommunesektoren vokst noe langsommere enn verdiskapningen i fastlandsøkonomien, selv om enkelte år viser et motsatt bilde. For årene 2002 og 2003 var det forholdsvis lav vekst i BNP for Fastlands-Norge,

mens veksten i den kommunale aktiviteten lå på linje med BNP-veksten eller noe høyere. I 2004 og 2005 har veksten i BNP for Fastlands-Norge igjen seg tatt opp til hhv. 3,8 og 3,7 prosent, mens aktiviteten i kommunene anslås å øke mer moderat med 1,4 prosent i 2004 og 0,8 prosent i 2005.

En betydelig reduksjon i sykefraværet bidrar til at veksten i utførte timeverk i kommuneforvaltningen fra 2004 til 2005 anslås til 1,8 prosent. Ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene for 2005 anslås veksten i antall sysselsatte normalårsverk og antall personer å være noe lavere, hhv. 1,5 og 1,1 prosent.

Figur 2.1 Aktivitets- og inntektsutviklingen (faste priser) i kommunesektoren 1980-2005. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Prosentvis volumendring fra året før

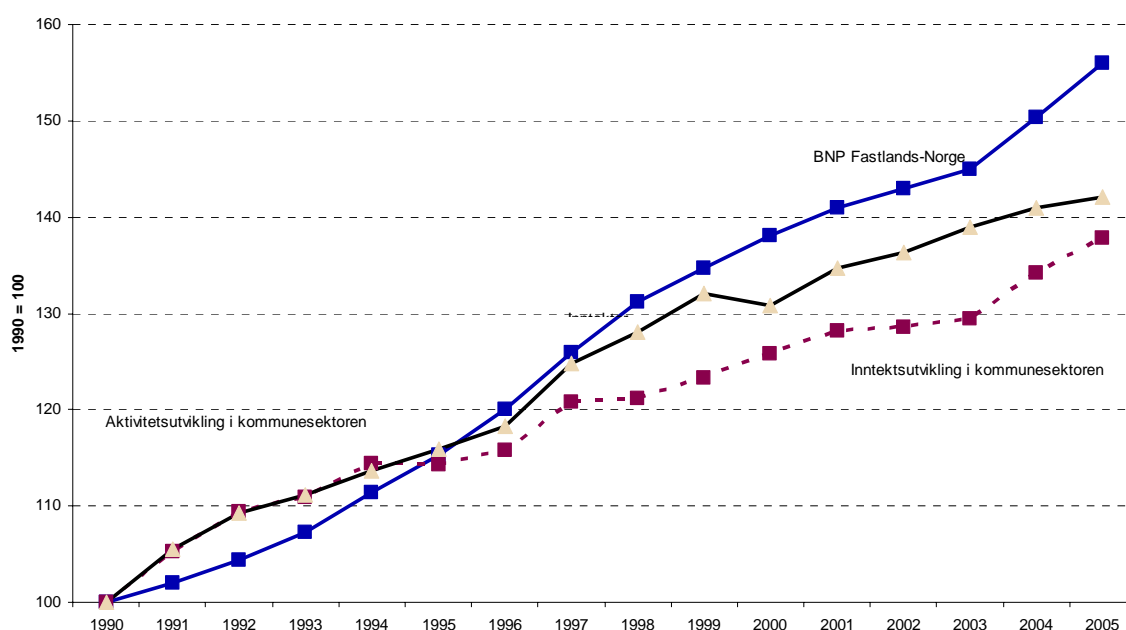

Figur 2.1 illustrerer også aktivitetsutviklingen i kommunesektoren i forhold til inntektsutviklingen i sektoren. I 2002 og 2003 økte aktiviteten i kommunesektoren med henholdsvis 1,3 og 1,9 prosent. Dette er høyere enn realveksten i kommunesektorens inntekter, som var på 0,2 prosent i 2002 og 0,7 prosent i 2003. I 2004 og 2005 er bildet motsatt med sterk realvekst i inntektene på hhv. 3,7 og 2,7 prosent, mens aktiviteten som nevnt øker mer moderat. Dette har medført en bedring i den økonomiske balansen i kommunesektoren.

Inntektsveksten varierer gjennomgående mer enn aktivitetsveksten. Dette har blant annet sammenheng med at skatteinntangen enkelte år ikke nødvendigvis samsvarer med det som på forhånd ble lagt til grunn i de økonomiske oppleggene. I 2003 og 2004 ble for eksempel skatteinntektene lavere enn opprinnelig lagt til grunn i budsjettopplegget for kommunesektoren. I forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2004 ble imidlertid rammeoverføringene til kommunesektoren økt med 2,2 mrd. kroner. Kommunesektorens skatteinntekter i 2005 ble 0,6 mrd. kroner høyere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2006.

Figur 2.2 viser at samlet for de siste 15 årene har BNP for Fastlands-Norge vokst sterkere enn aktiviteten og inntektene i kommunesektoren. Dette må ses i sammenheng med den relativt sterke veksten i norsk økonomi i denne perioden.

Figur 2.2 *Inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1990-2005. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Indekser med 1990 = 100*

2.3 Underskudd før lånetransaksjoner og netto gjeld

Overskudd før lånetransaksjoner

Overskudd før lånetransaksjoner er i nasjonalregnskapet definert som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens lån og avdrag er holdt utenom. Overskudd før lånetransaksjoner, med tillegg for eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon.

Tabell 2.1 viser utviklingen i overskudd før lånetransaksjoner og utviklingen i netto gjeld samlet for kommuner og fylkeskommuner. I perioder med høyere aktivitetsvekst enn inntektsvekst er det en tendens til at underskuddet øker. I 2003 var underskuddet knapt 16 mrd. kroner, tilsvarende 7,1 prosent av inntektene. Underskuddet ble redusert til drøyt 10 mrd. kroner i 2004, tilsvarende 4,4 prosent av inntektene. I de foreløpige tallene som Statistisk sentralbyrå publiserte 16. mars er underskuddet anslått til 7,4 mrd. kroner i 2005, tilsvarende 3 prosent av inntektene.

Tidsforløpet for de kommunale investeringene bestemmer i stor grad variasjonen i det årlige underskuddet i sektoren. Investeringsnivået i kommunesektoren var høyt i andre halvdel av 1990-årene. Det framgår av tabell 2.1 at som gjennomsnitt for perioden 1990-98 utgjorde investeringene nesten 10 prosent av sektorens samlede inntekter. Økningen var særlig sterk i 1997 med over 35 prosent reell vekst i bruttoinvesteringene (knyttet til grunnskolereformen),

noe som bidro til at investeringsandelen økte til 12 prosent. Det høye investeringsnivået har senere år blitt videreført, blant annet gjennom investeringer knyttet til eldresatsingen. Målt i forhold til inntektsnivået har investeringene avtatt noe de siste årene og anslås til om lag 11 prosent i 2005.

2.4 Netto driftsresultat

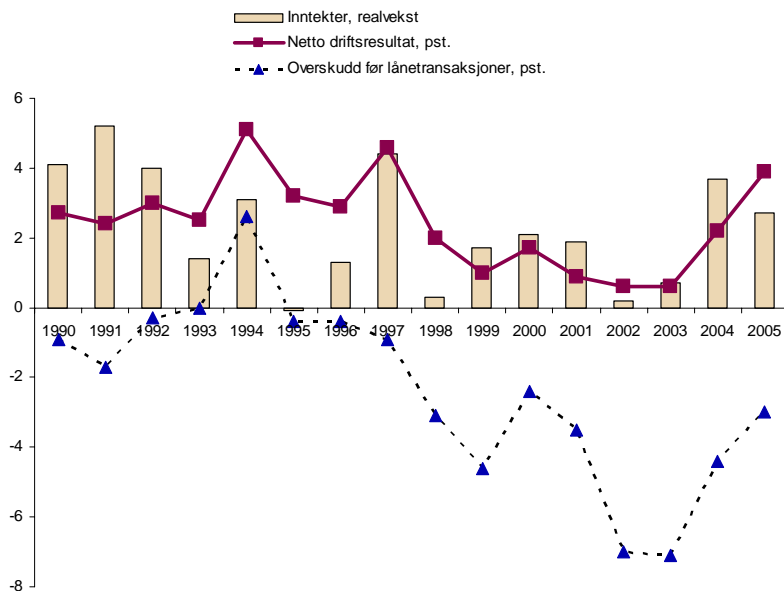
Netto driftsresultat er utvalgets hovedindikator for mål på økonomisk balanse i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner sitter igjen med til avsetninger og investeringer.

Kommunesektoren har hatt svake netto driftsresultater de senere årene. Netto driftsresultat for sektoren utgjorde gjennomgående 3 - 5 prosent av driftsinntektene i årene fra 1990 til 1997, mens i årene fra 1999 -2003 lå driftsresultatet på et lavt nivå på om lag 1 prosent av inntektene i årlig gjennomsnitt. I 2004 og 2005 er netto driftsresultat blitt vesentlig forbedret til 2,2 prosent av inntektene i 2004 og videre til 3,9 prosent av inntektene i 2005.

Kommunene og fylkeskommunene har hatt ulik utvikling i netto driftsresultat. Foreløpige data for om lag 300 kommuner (medregnet Oslo) viser at samlet for kommunene økte netto driftsresultat fra 1,8 prosent i 2004 til 3,9 prosent i 2005. Fylkeskommunene har de siste årene hatt et vesentlig høyere driftsresultat enn kommunene. Med en svak nedgang i netto driftsresultat i 2005 for fylkeskommunene, fra 4,3 prosent i 2004 til 4,0 prosent i 2005, er netto driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene nå på om lag det samme nivået.

Figur 2.3 viser utviklingen i netto driftsresultat over perioden 1990-2005 sammenliknet med realveksten i kommunesektorens inntekter og utviklingen i overskudd før lånetransaksjoner. Det framgår at netto driftsresultat holdt seg på et forholdsvis høyt nivå fram til 1997, så lenge realveksten i kommunesektorens inntekter var høy. Fra 1997 til 2003 har inntektsveksten gjennomgående vært lavere og netto driftsresultatet har blitt redusert, blant annet som følge av at sysselsettingsutviklingen gjennomgående har vært sterkere enn inntektsveksten. I 2004 og 2005 økte inntektene til kommunesektoren reelt med 3,2 prosent pr. år, mens utførte timeverk er anslått å øke med 1,6 prosent i årlig gjennomsnitt disse to årene. Høy inntektsvekst og noe lavere reell vekst i sysselsettingen og andre driftsutgifter de to siste årene har bidratt til å øke driftsresultatet.

Figur 2.3 Utviklingen i kommunesektorens inntekter (prosent volumendring fra året før) 1990-2005, sammenliknet med utviklingen netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter) og overskudd før lånetransaksjoner i prosent av inntekter

2.5 Kommunesektorens inntekter i 2005

I Revidert nasjonalbudsjett 2005 ble realveksten i kommunesektorens inntekter fra 2004 til 2005 anslått til knapt 2 pst., eller vel 4 mrd. kroner. De frie inntektene ble anslått å øke med vel 1 pst., tilsvarende i underkant av 1¾ mrd. kroner, regnet i forhold til regnskap for 2004.

I Nasjonalbudsjettet 2006 (og tilleggsnummeret for 2006) ble anslåtte inntekter for kommunesektoren i 2005 økt med om lag 1,2 mrd. kroner i forhold til anslagene i Revidert nasjonalbudsjett. Anslaget for kommunesektorens skatteinntekter ble oppjustert med 0,9 mrd. kroner. I tillegg viste ny regnskapsinformasjon for bevilgninger til ressurskrevende brukere et økt bevilgningsbehov i 2005 på 270 mill. kroner. I Nasjonalbudsjettet 2006 ble dermed realveksten i kommunesektorens samlede inntekter anslått til 2½ pst. fra 2004 til 2005, tilsvarende 5¼ mrd. kroner

Skatt på inntekt og formue i 2005 ble om lag 0,6 mrd. kroner høyere i regnskapet enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2006. Foreløpige regnskapstall for kommunene indikerer også at inntektene fra kommunal eiendomsskatt har økt relativt mye fra 2004 til 2005.

Regnskapstall for 2005 viser at øremerkede statlige overføringer til kommunesektoren ble om lag 0,3 mrd. kroner lavere enn anslått i nysaldert statsbudsjett for 2005, blant annet tilskudd til omsorgsboliger og barnehager.

Anslått lønns- og prisvekst for kommunale tjenester i 2005 (kommunal deflator) er oppjustert fra 2,7 prosent i Nasjonalbudsjettet 2006 til 3,0 prosent i denne rapporten. Dette bidrar isolert sett til lavere realvekst i kommunesektorens inntekter.

Kommunesektorens samlede inntekter i 2005 kan etter dette anslås å øke med 5,8 mrd. kroner, tilsvarende om lag 2,7 prosent, hvorav vekst i frie inntekter utgjør 3,4 mrd. kroner, tilsvarende om lag 2¼ prosent.

I desemberrapporten 2005 fra utvalget ble det gitt en utførlig omtale av momskompensasjonsordningen for kommuner og fylkeskommuner. Det ble vist til at det i forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2005 ville bli fremmet konkrete bevilgningsforslag for å kompensere enkeltkommuner og enkeltfylkeskommuner i tilfeller der trekket i rammetilskudd i 2004 hadde vært betydelig høyere enn mottatt kompensasjon i 2004. Forslaget ble fremmet i St. prp. nr. 13 (2005-2006).

Medregnet en bevilgning på 100 mill. kroner i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett innebar opplegget en engangskompensasjon på nesten 467 mill. kroner, fordelt med i underkant av 364 mill. kroner til enkeltkommuner og i underkant av 103 mill. kroner til enkeltfylkeskommuner.

Dette opplegget innebar at kommuner og fylkeskommuner som mottok mindre refusjon i 2004 enn det som lå til grunn for den enkeltes uttrekk knyttet til driftssiden, fikk dette kompensert. Kommuner og fylkeskommuner som mottok et større beløp fra ordningen i 2004 enn det som lå til grunn for uttrekket, fikk beholde det overskytende. Samlet har dermed kommunesektoren i 2004 tjent på innføringen av den generelle momskompensasjonsordningen. Bevilgningene kommer i tillegg til inntektsøkningen i 2005 på 5,8 milliarder kroner.

2.6 Nærmere om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2005

I forbindelse med salderingen av statsbudsjettet for 2005 høsten 2004 ble kommunesektorens skatteinntekter anslått til 102,1 mrd. kroner.

I Revidert nasjonalbudsjett 2005 ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2005 justert ned med 0,8 mrd. kroner i forhold til det inntektsanslaget som ble lagt til grunn ved salderingen av budsjettet. I forbindelse med stortingsbehandlingen av revidert budsjett ble det vedtatt endringer i personbeskatningen som isolert sett bidro til redusere kommunesektorens skatteinntekter med 180 mill. kroner. Dette inntektsbortfallet ble kompensert ved en tilsvarende økning i rammetilskuddene.

Ny informasjon om skatteinngangen medførte i Nasjonalbudsjettet 2006 en oppjustering av anslåtte skatteinntekter i 2005 med 0,9 mrd. kroner i forhold til det som fulgte av stortingsbehandlingen av revidert nasjonalbudsjett.

Regnskapstall fra Statistisk sentralbyrå viser at skatteinntektene på årsbasis samlet for kommuner og fylkeskommuner ble om lag 0,6 mrd. kroner høyere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2006. Ifølge regnskapstallene utgjør skatt på inntekt og formue etter dette om lag 102,7 mrd. kroner for kommunesektoren i 2005. Når en tar hensyn til endringen av personbeskatningen i revidert budsjett ble skatteinntektene i 2005 dermed om lag 0,7 mrd. kroner høyere enn opprinnelig anslått.

Skatteinntektene til kommunene økte med 4,4 prosent i 2005, mens skatteinntektene til fylkeskommunene økte med 12,3 prosent i samme periode.

I det økonomiske opplegget for 2005 ble det siktet mot å øke skattenes andel av kommunesektorens inntekter fra 48 til 50 prosent. De fylkeskommunale maksimalskattørene for personlig skattytere ble økt med 0,4 prosentpoeng fra 2004 til 2005, til 3,0 prosent. Dette bidrar til den relativt høye veksten i fylkeskommunenes skatteinntekter fra 2004 til 2005. Økningen i skatteandelen for kommunene fra 2004 til 2005 ble foretatt i form av tilbakeføring av en andel av selskapsskatten, som formelt sett ble bevilget som en del av rammeoverføringene. De kommunale maksimalskattørene for personlig skattytere ble holdt uendret på 13,2 prosent fra 2004 til 2005.

Tabell 2.2 viser veksten i skatteinntektene for kommunene og fylkeskommunene etter fylke fra 2004 til 2005. Tallene for skatteinngangen viser blant annet at veksten i skatteinntektene har vært relativt høy i fylkene rundt Oslo og i Rogaland.

Tabell 2.2 Utviklingen i skatteinntektene til kommunene og fylkeskommunene etter fylke. Prosentvis endring fra 2004 til 2005

	Kommunene	Fylkeskommunen
Østfold	5,0	13,4
Akershus	5,0	12,1
Oslo	7,2	16,0
Hedmark	2,7	10,7
Oppland	2,9	11,3
Buskerud	5,5	13,1
Vestfold	3,0	10,6
Telemark	4,6	13,5
Aust-Agder	3,2	10,6
Vest-Agder	4,2	10,9
Rogaland	5,0	13,4
Hordaland	4,5	12,3
Sogn og Fjordane	2,8	9,9
Møre og Romsdal	3,2	9,6
Sør-Trøndelag	2,7	12,6
Nord-Trøndelag	1,8	9,3
Nordland	2,5	10,2
Troms	2,5	9,5
Finnmark	1,8	7,7
I alt	4,4	12,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2.7 Utvikling i tjenesteproduksjon

Tabell 2.3 viser en del sentrale indikatorer for utviklingen i det kommunale tjenestetilbudet. Indikatorene belyser utviklingstrekk innenfor barnehagesektoren, grunnskole og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren. Tall for 2005 er basert på foreløpig KOSTRA-statistikk pr. 15. mars 2006, og tall fra grunnskolens informasjonssystem (GSI). Ved ufullstendig datagrunnlag vil tallene for 2005 være blåst opp til nasjonalt nivå.

Tabell 2.3 Utvikling i tjenesteproduksjon og ressursinnsats 2000-2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barnehagetjenester						
Barnehageplasser i alt	189 837	192 649	198 262	205 172	210 991	221 026
Andel barn 1-5 år med plass	62,0	63,3	65,9	69,1	72,1	76,0
Andel barn 1-2 år med plass	36,9	37,7	40,5	43,9	47,8	53,9
Andel med plass i kommunal barnehage	60,3	60,0	58,7	57,9	56,5	53,5
Andel heldagsplasser (0.41 timer pr. uke)	57,3	57,3	58,7	60,8	65,2	69,6
Grunnskoleopplæring*						
Elever i alt i grunnskolen	592 394	601 763	612 877	619 732	620 778	622 741
Årstimer i alt	43 955 220	44 647 163	45 260 147	44 726 009	45 358 575	45 999 885
Årstimer til spesialundervisning	6 615 644	6 747 738	6 952 049	6 692 795	6 660 387	6 646 657
Årstimer i alt pr. elev	74,2	74,2	73,8	72,2	73,1	73,9
Årsverk av undervisningspersonale	52 811	53 479	52 766	51 120	52 297	52 192
Pleie- og omsorgstjenester						
Årsverk i alt, register ¹			105 797	105 883	106 837	-
Årsverk i alt, skjema	89 669	91 824	93 690			
Antall beboere i alt i institusjon	42 236	41 894	41 635	41 013	40 961	40 832
Antall mottakere i alt av hjemmetjenester	159 669	161 169	162 112	161 094	162 851	167 616
Antall mottakere av hjemmetjenester under 67 år	38 393	39 788	41 634	43 757	47 074	50 684
Antall mottakere av hjemmetjenester 67 år og over	121 276	121 381	120 478	117 337	115 777	116 932
Andel brukere av inst. plasser 80 år og over		15,6	15,4	14,8	14,5	14,5
Andel mottakere hjemmetjenester 67 år og over	19,6	20,0	19,9	19,4	19,2	19,3
Andel mottakere hjemmetjenester 80 år og over		38,4	37,8	36,8	36,4	36,7
Videregående opplæring						
Antall elever i alt i videregående opplæring og tekniske fagskoler		162 607	167 946	176 529	173 949	181 802
Andel 16-18 åringer i videregående opplæring		88,3	89,8	90,1	90,1	90,5
Andel grunnkurselever m.1.valg oppfylt			76,4	72,2	70,4	70,2
Befolkningsutvikling						
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 669 237	1 673 224	1 678 583	1 683 350	1 690 584	1 699 201
Antall innbyggere i alt	4 503 436	4 524 066	4 552 252	4 577 457	4 606 363	4 640 219
Andel innbyggere 1-18 år og 67 år og over	37,1	37,0	36,9	36,8	36,7	36,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

* Tallene er basert på Grunnskolens informasjonssystem.

¹ Brudd i tallserien for årsverk fra 2001 til 2002. Fra 2002 er vikarer inkludert.

Befolkningsutvikling

Innbyggertallet i de viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester (dvs. barn og unge mellom 1 til 18 år og innbyggere 67 år og over) økte i perioden 2000-2005 med om

lag 1¾ prosent, noe som isolert sett indikerer et økt behov for kommunale tjenester. I denne perioden har det vært en nedgang i antall barn i barnehagealder, mens antall barn i skolealder har økt. For de nærmeste årene framover ser det ut til at antall barn i barnehage- og grunnskolealder vil holde seg på et stabilt nivå, mens antall elever i videregående opplæring fortsatt vil øke. I perioden 2000-2005 ble det flere eldre over 80 år, mens antall eldre 67–79 år gikk ned. Antallet innenfor begge aldersgrupper ser ut til å holde seg på et stabilt nivå de nærmeste årene.

Det samlede innbyggertallet har i perioden økt sterkere enn innbyggertallet i de forannevnte målgruppene.

Utvikling i produksjon og ressursinnsats

Det har vært en sterk vekst i antall barnehageplasser i perioden 2000-2005. Ved utgangen av 2005 var det om lag 221 000 barnehageplasser. Antall barnehageplasser økte med 10 400 i løpet av 2005. Flere plasser og færre barn i aldergruppen 1-5 år har bidratt til at barnehagedekningen har økt fra 66 prosent i 2002 til 76 prosent i 2005. Antall plasser i private barnehager har økt sterkere enn antall plasser i kommunale barnehager. Foreløpige tall for 2005 viser at om lag 47 prosent av plassene var i private barnehager. I perioden 2000-2005 har det vært en økning i andelen heldagsplasser, og da særlig fra 2003 til 2005. Den store endringen i oppholdstidsstruktur innebærer at deler av kapasitetsveksten i 2005 ble brukt til lengre oppholdstid for barn som allerede hadde barnehageplass.

Foreløpige tall for 2005 for pleie- og omsorgssektoren viser at dekningsgradene innen både institusjonsbaserte og hjemmebaserte tjenester ligger på omtrent samme nivå som i 2004. Det har imidlertid vært en relativt stor økning i antall mottakere av hjemmebaserte tjenester – nærmere 5 000 fra 2004 til 2005. Denne økningen kan i stor grad henføres til yngre mottakere, en gruppe som de siste årene har økt betydelig mer enn befolkningsutviklingen skulle tilsi. Antall beboere i institusjon ligger på sin side på samme nivå som i 2004. Personellveksten innenfor pleie- og omsorgssektoren var sterkest under Handlingsplan for eldreomsorgen i perioden 1998-2001, og har siden flatet noe ut. I 2004 var antall årsverk 106 837. Basert på foreløpige tall antas veksten i 2005 å ha vært på mellom 500 og 2 100 årsverk, dvs. en økning på 0,5-2,0 prosent.

Antall elever i grunnskolen har økt gjennom hele perioden 2000-2005, men veksten har avtatt de to siste årene. Som følge av blant annet arbeidstidsavtalen med lærerne og den økte leseplikten har det i løpet av perioden vært en nedgang i antall årsverk i undervisningssektoren. Nedgangen var særlig merkbar fra 2002 til 2003. I 2004 var det en økning i årsverkene, blant annet som følge av økt timetall på barnetrinnet, og antall årsverk for 2005 ligger omtrent på samme nivå. Antall årstimer til undervisning har økt de to siste årene, både i absolutte termer og målt per elev. Økningen i antall årstimer per elev må begge årene ses i sammenheng med timetallsutvidelse på barnetrinnet. At antallet årstimer øker, mens antallet årsverk er konstant fra 2004 til 2005, kan ha sammenheng med en økning i antall undervisningstimer per årsverk i 2005. Andelen timer som gikk til spesialundervisning har på sin side gått ned i løpet av 2005.

Antall elever og lærlinger i videregående opplæring har økt fra 2001 til 2005 med i underkant av 20 000. Dette gjenspeiler i første rekke veksten i antallet unge mellom 16 og 18 år, men også det faktum at en stadig større andel av de unge i denne aldersgruppen tar videregående opplæring. På den annen side er andelen grunnkurselever som fikk oppfylt sitt førstevalg lavere enn i tidligere år.

3 Administrasjonsutgifter i kommuner og fylkeskommuner

3.1 Datagrunnlag og definisjoner

I dette kapitlet gis en oversikt over omfang og utvikling i administrasjonsutgiftene i kommuner og fylkeskommuner i perioden 2001 til 2005. Administrasjonsutgiftene belyses ved å se på to forhold. Først drøftes det hvorvidt det er forskjeller i administrasjonsutgiftene kommuner og fylkeskommuner imellom med utgangspunkt i data for 2004. Deretter beskrives utviklingen i utgiftene til administrasjon i perioden 2001 til 2004. Datagrunnlaget er basert på KOSTRA-regnskap.

I denne sammenhengen er administrasjonsutgiftene for kommunene definert som summen av følgende funksjoner i KOSTRAs kontoplan:

- 100 Politisk styring og kontrollorganer
- 120 Administrasjon
- 130 Administrasjonslokaler
- 180 Diverse fellesutgifter

På tilsvarende måte er administrasjonsutgiftene for fylkeskommunene definert som summen av følgende funksjoner i KOSTRAs kontoplan:

- 400 Politisk styring og kontrollorganer
- 420 Administrasjon
- 430 Administrasjonslokaler
- 440 Personal- og rekrutteringspolitiske tiltak
- 450 Interne servicefunksjoner
- 480 Diverse fellesutgifter

Tallene som presenteres viser bruttodriftsutgifter eksklusive avskrivninger.

Flere forhold gjør at det i utgangspunktet kan være noe vanskelig å foreta analyser av administrasjonssektoren i kommuner og fylkeskommuner. For det første kan ulik organisering fra kommune til kommune føre til forskjeller når det gjelder hvilke utgifter som henføres til administrasjonsfunksjonene. Mens kommuner med flere organisasjonsnivåer vil føre indirekte utgifter på administrasjon og fellesutgifter, vil kommuner med relativt flat organisasjonsstruktur kunne føre en større andel av disse utgiftene ut på de aktuelle tjenesteområdene. Videre vil det være særskilte problemer knyttet til funksjon 120/420 Administrasjon. Dette gjelder også avgrensningen mellom rent administrative utgifter og fellesutgifter på den ene siden, og utgifter som skal henføres direkte til utadrettet tjenesteproduksjon på den andre siden. Som funksjon 120/420 regnes (1) administrativ ledelse, (2) støtte- og stabsfunksjoner og (3) fellesfunksjoner og fellesutgifter. Administrativ ledelse innebærer "lederstillinger som leder andre ledere og som har koordineringsansvar utover ren arbeidsledelse". Administrasjonsoppgaver på lavere nivå i det kommunale hierarkiet, for eksempel på den enkelte skole, blir ikke regnet med. Støtte- og stabsfunksjoner inkluderer funksjoner for styring og utvikling av hele kommunen. Faglige stabsstillinger mot direkte brukerrettede oppgaver skal ikke regnes med.

Selv om utgiftfordelingen mellom administrasjon og tjenesteområdene er relativt presist definert i KOSTRA, vil den likevel i noen grad bygge på skjønn. Ulik praksis fra kommune til kommune kan derfor påvirke tallmaterialet og gjøre det vanskeligere å trekke klare konklusjoner.

Disse uklarhetene gjør at det i dette kapitlet ikke legges vekt på å sammenligne administrasjonsutgifter i enkeltkommuner. Kommunene vises derfor gruppevis, mens fylkeskommunene vises enkeltvis.

3.2 Administrasjonsutgifter i kommuner

Tabell 3.1 viser nivået på bruttodriftsutgifter i administrasjonssektoren per innbygger i kommunene i 2004 fordelt etter størrelse. For kommuner i alt utgjorde bruttodriftsutgifter til administrasjon 8,5 prosent av totale bruttodriftsutgifter i 2004.

Tabell 3.1 Brutto driftsutgifter i administrasjon. Kommuner gruppert etter innbyggertall. 2004

Innbyggertall	Antall kommuner (1)	Brutto driftsutg innenfor admin (1000 kr) (2)	Innbyggere (3)	Brutto driftsutg admin innenfor per innbygger (4)	Indeks admin. utgifter (5)	Kostnadsindeks admin (6)	Indeks utg.korr. frie inntekter (7)
0 - 1 000	23	179 002	16 076	11 135	3,363	2,042	1,610
1 000 - 2 000	72	731 004	102 959	7 100	2,145	1,473	1,235
2 000 - 3 000	66	856 989	163 937	5 228	1,579	1,241	1,111
3 000 - 4 000	42	637 677	144 555	4 411	1,332	1,155	1,065
4 000 - 5 000	37	691 150	166 555	4 150	1,253	1,100	1,025
5 000 - 10 000	90	2 133 950	631 291	3 380	1,021	1,038	0,992
10 000 - 20 000	58	2 357 989	826 365	2 853	0,862	0,981	0,960
20 000 - 50 000	33	2 529 211	984 353	2 569	0,776	0,952	0,954
Over 50 000	12	5 129 548	1 569 239	3 269	0,987	0,931	1,012
Landet	433	15 246 520	4 605 330	3 311	1,000	1,000	1,000

Tabell 3.1 viser at det er klare forskjeller i brutto driftsutgifter per innbygger mellom de ulike kommunegruppene. Brutto driftsutgifter per innbygger er klart fallende med økende innbyggertall i kommuner med opp til 50 000 innbyggere. Kommuner med færre enn 1 000 innbyggere har i gjennomsnitt administrasjonsutgifter på over 11 000 kroner per innbygger. I gruppen som omfatter kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere ligger utgiftene på om lag 2 500 kroner per innbygger. Kommuner med mer enn 50 000 innbyggere har derimot utgifter per innbygger som er noe høyere.

En rekke analyser, også analyser gjennomført i forbindelse med NOU 2005:18 Fordeling, forenkling, forbedring. Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner, indikerer at det er smådriftsulempene innenfor administrasjon. Smådriftsulempene blir sett i sammenheng med at alle kommuner må ha en viss minimumsadministrasjon som er uavhengig av folketall. Dette forholdet er det tatt hensyn til i kostnadsnøkkelen i inntektssystemet for kommunene. Kolonne (6) i tabell 3.1 viser smådriftsulempene innenfor administrasjon (ekskl landbruk/miljøvern) slik disse er beregnet i inntektssystemet for 2004. Når kommunene med mindre enn 1 000 innbyggere i gjennomsnitt hadde en kostnadsindeks for administrasjonsutgifter på 2,042, betyr det at disse kommunene på grunn av smådriftsulempene har et beregnet utgiftsbehov til administrasjon per innbygger som er om lag dobbelt så høyt som landsgjennomsnittet.

Ved å sammenlikne kolonne (5) som viser administrasjonsutgiftene per innbygger på indeksform med kolonne (6) som viser inntektssystemets kostnadsindeks for administrasjon, ser vi at kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere i gjennomsnitt bruker mer på administrasjon enn kostnadsulempene skulle tilsi. Dette har igjen sammenheng med at disse kommunene har inntekter over landsgjennomsnittet.

I tabell 3.2 er kommunene gruppert etter nivå på utgiftskorrigerte frie inntekter. Tabellen viser at administrasjonsutgiftene per innbygger er fallende med inntektsnivået i kommunene.

Tabell 3.2 Brutto driftsutgifter innenfor administrasjon. Kommuner gruppert etter korrigert inntekt. 2004

Inntektsnivå i forhold til landsgjennomsnittet	Antall kommuner	Bruttodriftsutgifter innenfor administrasjon (1000 kr)	Innbyggere	Brutto driftsutgifter per innbygger	Indeks administrasjonsutgifter	Kostnadsindeks administrasjon
Over 150%	25	323 773	35 886	9 022	2,725	1,470
120-150%	59	850 399	139 422	6 099	1,842	1,257
110-120%	49	682 972	136 806	4 992	1,508	1,207
105-110%	46	4 002 130	955 078	4 190	1,266	0,963
100-105%	62	1 686 927	496 178	3 400	1,027	1,024
95-100%	97	3 987 544	1 433 279	2 782	0,840	0,979
Under 95%	95	3 712 775	1 408 681	2 636	0,796	0,979
Landet	433	15 246 520	4 605 330	3 311	1,000	1,000

Tabellen viser at kommuner med høye inntekter gjennomgående bruker mer på administrasjon enn kostnadsindeksen tilsier, når administrasjonsutgiftene per innbygger sammenlignes med kostnadsindeksen i inntektssystemet. Kommuner med lave inntekter bruker klart mindre.

Det går frem av tabell 3.1 og 3.2 at administrasjonsutgiftene per innbygger både er påvirket av størrelse og inntektsforskjeller. Kostnadsindeksene for administrasjon er basert på inntektssystemet slik det var utformet i 2004. I NOU 2005:18 er det foreslått endringer i kostnadsnøkkelen for administrasjon basert på analyser av administrasjonsutgiftene i 2002 og 2003. Disse analysene viser høyere smådriftsulempen enn det som fremgår av tabell 3.1 og 3.2.

For å undersøke utviklingen i administrasjonsutgiftene ser vi i tabell 3.3 på lønnsutgiftene i administrasjon. Lønnsutgiftene brukes her framfor bruttodriftsutgifter, fordi tidserien for brutto driftsutgifter vil ha et brudd i forbindelse med innføringen av ny momskompensasjonsordning fra og med 2004. Utviklingen i lønn er vist i tabellen under.

Tabell 3.3 Utviklingen i lønn¹⁾ innenfor administrasjon og samlet lønn for kommuner inkl Oslo. Driftsregnskapet 2001-2005. Løpende priser.

	Lønn innenfor administrasjon (1000 kr). Driftsregnskapet.	Prosentvis endring fra året før	Samlet lønn (1000 kr). Driftsregnskapet	Prosentvis endring fra året før
2001	7 447 277	-	81 530 897	-
2002 ²⁾	7 047 507	-5,4	83 400 726	2,3
2003	7 082 455	0,5	87 288 067	4,7
2004	7 048 573	-0,5	90 273 528	3,4
2005 ³⁾	7 053 636	0,1	94 187 280	4,3

1) Lønn eksklusive sosiale kostnader. Artene 010-089 fratrukket 710.

2) Endringstallene for 2002 er påvirket av at staten overtok eierskapet til Ullevål og Aker sykehus fra Oslo kommune.

3) Tall for 2005 er basert på et utvalg av 307 kommuner.

Tabellen viser at lønn innenfor administrasjon har økt klart mindre enn lønn totalt. I perioden 2002-2005 økte lønn innenfor administrasjon med 0,1 prosent, samlet lønn var 12,9 prosent. I samme periode opplevde kommunene flere år med skattesvikt og lave driftsresultater. Dette tyder på at kommunene har kuttet i administrasjonsutgiftene fremfor i mer direkte brukerrettede tjenester. Det er også mulig at den relativt svake utviklingen i administrasjonsutgiftene i noen grad kan ha sammenheng med en økning i antall kommuner som har innført flate organisasjonsstrukturer.

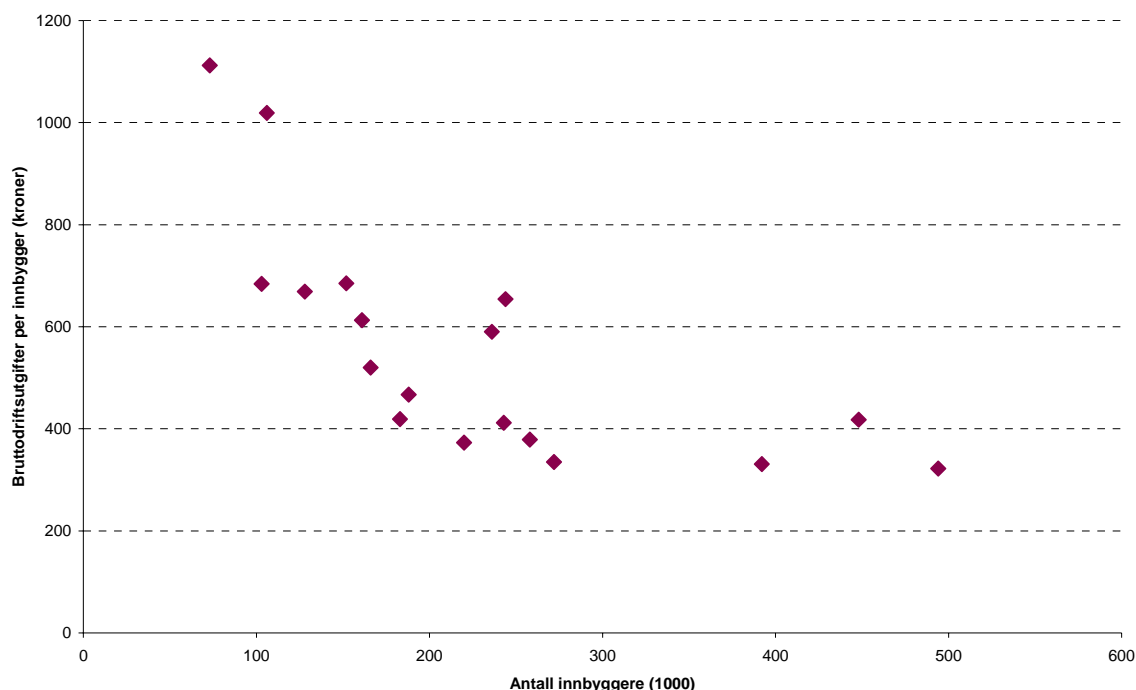
3.3 Administrasjonsutgifter i fylkeskommuner

Bruttodriftsutgifter til administrasjon i fylkeskommune er vist i tabell 3.4. For fylkeskommuner i alt utgjorde bruttodriftsutgifter til administrasjon knapt 7 prosent av de totale bruttodriftsutgiftene i 2004.

Tabell 3.4 Bruttodriftsutgifter for administrasjon. Fylkeskommuner ekskl Oslo. 2004

	Bruttodriftsutgifter for administrasjon (1000 kr).	Innbyggere	Bruttodriftsutgifter per innbygger (kroner)
Akershus	194 110	494 444	393
Hordaland	205 908	448 474	459
Rogaland	157 645	392 941	401
Sør-Trøndelag	114 339	272 451	420
Østfold	110 598	258 544	428
Møre og Romsdal	128 925	244 435	527
Buskerud	111 078	243 086	457
Nordland	165 408	236 787	699
Vestfold	90 867	220 687	412
Hedmark	103 874	188 219	552
Oppland	88 739	183 207	484
Telemark	94 311	166 337	567
Vest-Agder	89 133	161 130	553
Troms	111 433	152 560	730
Nord-Trøndelag	102 224	128 404	796
Sogn og Fjordane	108 147	106 959	1 011
Aust-Agder	59 869	103 595	578
Finnmark	80 305	73 031	1 100
Landet	2 116 913	4 075 291	519

Figur 3.1: Bruttodriftsutgifter for administrasjon. Fylkeskommuner eksklusive Oslo, 2004

På samme måte som for kommunene viser tabellen og figuren over en samvariasjon mellom størrelsen på fylkeskommunen målt ved antall innbyggere og bruttodriftsutgifter til administrasjon per innbygger. Akershus har de laveste bruttodriftsutgiftene per innbygger og Finnmark har de høyeste. Samtidig har Akershus de laveste korrigerede inntektene per innbygger, mens Finnmark har de høyeste. De fleste av de mindre fylkeskommunene har relativt høye korrigerede frie inntekter per innbygger. I tillegg tilsier kostnadsindeksene i inntektssystemet at de minste fylkeskommunene også har et forholdsvis høyt utgiftsbehov per innbygger. Begge disse forholdene kan isolert sett medvirke til at også administrasjonsutgiftene i disse fylkeskommunene blir høye. Men siden verken variasjonene i inntektsnivå eller utgiftsbehov skyldes stordriftsfordeler, kan man heller ikke konkludere med at de folkerike fylkeskommunene har stordriftsfordeler i administrasjon.

Tabell 3.4 Utviklingen i lønn¹⁾ innenfor administrasjon styring og fellesutgifter og lønn totalt for fylkeskommuner eksklusiv Oslo. Driftsregnskapet 2001-2005. Løpende priser.

	Lønn innenfor administrasjon (1000 kr). Driftsregnskapet	Prosentvis endring fra året før	Samlet lønn (1000 kr). Driftsregnskapet	Prosentvis endring fra året før
2001	1 212 888	-	32 589 074	-
2002	842 271	-30,6	12 601 060	-61,3
2003	839 336	-0,3	13 192 072	4,7
2004	857 904	2,2	12 093 301	-8,3
2005	825 622	-3,8	12 664 333	4,7

¹⁾ Lønn eksklusive sosiale kostnader. Artene 010-089 fratrukket 710.

Tabellen som viser utvikling i lønn innenfor administrasjon i fylkeskommunene er vanskelig å tolke. Den statlige overtakelsen av spesialhelsetjenesten i 2002 og barne- og familievern i 2004 gjør at tallene i denne perioden vanskelig lar seg sammenligne. I begge disse årene har lønnsutgiftene til administrasjon gått mindre ned enn de samlede lønnsutgiftene. Dette kan tyde på at det er en treghet i tilpasningen av administrasjonen når tjenestevolumet går ned og/eller at det er smådriftsulemper i administrasjon i forhold til oppgavemengden. Den svake

nedgangen i lønnsutgifter til administrasjon kan også være uttrykk for personalpolitiske mål om oppsigelsesvern overfor blant annet eldre arbeidstakere. I 2003 som var et år uten store endringer i oppgavefordelingen, ser vi at lønn innenfor administrasjon faller svakt samtidig som lønn totalt øker med nær 5 prosent. Dette viser den samme tendensen som hos kommunene.

Del II
Notater fra TBU til
1. konsultasjonsmøte mellom staten og
KS om statsbudsjettet 2007

4 Den økonomiske situasjonen i kommunesektoren

Notat fra TBU til 1.konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet for 2007

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har, i forbindelse med det første konsultasjonsmøtet om statsbudsjettet for 2007, fått i oppdrag å utarbeide et notat om den økonomiske situasjonen i kommunesektoren. Notatets tre første deler gir en kort beskrivelse av den økonomiske situasjonen ved utgangen av 2005 og bygger på tilgjengelig informasjon per 28. februar 2006. Alle tall for 2005 er anslag som er beheftet med usikkerhet. Del 4 gir en særskilt vurdering av forhold knyttet til vedlikehold av kommunale bygninger. Avslutningsvis gir utvalget sin forståelse og fortolkning av situasjonen.

4.1 Utviklingen i netto driftsresultat

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren på mål for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt. Utviklingen i brutto og netto driftsresultat i perioden 1999-2005 er vist i tabell 1. Anslagene på brutto og netto driftsresultat i 2005 bygger på en regnskapsundersøkelse utført av KS i februar 2006. Tallene er basert på oppgaver fra 215 kommuner (inklusive Oslo) og samtlige fylkeskommuner.

For kommunesektoren som helhet lå netto driftsresultat på et relativt lavt nivå i perioden 1999-2003, om lag 1 prosent av inntektene. Nettodriftsresultat var særlig lavt i 2002 og 2003, noe som har sammenheng med skatteinntang og pensjonskostnader. Svekkelsen av netto driftsresultat ble imidlertid begrenset av at kommuner og fylkeskommuner maktet å holde sysselsettingsveksten nede.

I 2004 og 2005 er netto driftsresultat blitt vesentlig forbedret, og i 2005 anslås netto driftsresultat å utgjøre 3,9 prosent av inntektene. Forbedringen av netto driftsresultat har først og fremst sammenheng med at inntektsveksten de to siste årene har vært høyere enn i de foregående årene. Også sysselsettingsveksten har tatt seg opp, men veksten i timeverk har vært lavere enn inntektsveksten. I tillegg har lavere sykefravær i 2005 bidratt til å begrense veksten i utgiftene.

Økningen i netto driftsresultat i 2005 skyldes både økt brutto driftsresultat og lavere rente- og avdragsbelastning. Den lavere rente- og avdragsbelastningen skyldes i stor grad økte renteinntekter og utbytte, noe som har sammenheng med utviklingen i finansmarkedene. Veksten i avdragsbetalingene kan synes svak i forhold til at investeringsnivået har vært høyt og netto driftsresultat lavt de senere år. Dette kan indikere at kommuner og fylkeskommuner har økt det økonomiske handlingsrommet på kort sikt gjennom å øke avdragstiden på lånene.

Tabell 4.1 Brutto *) og netto driftsresultat som andel av inntekter (prosent). 1999-2005

	1999	2000	2001	2002	2003
Kommunesektoren					
Brutto driftsresultat	3,8	4,1	3,8	3,2	2,5
Netto driftsresultat	1	1,7	0,9	0,6	0,6
Kommunene (inkl. Oslo)					
Brutto driftsresultat	4,4	4,7	5,1	3,4	2,7
Netto driftsresultat	1,7	2,5	2	0,5	0,5
Fylkeskommunene (ekskl. Oslo)					
Brutto driftsresultat	2,4	2,7	1	2,1	1,8
Netto driftsresultat	-0,7	-0,2	-1,8	0,9	1,1

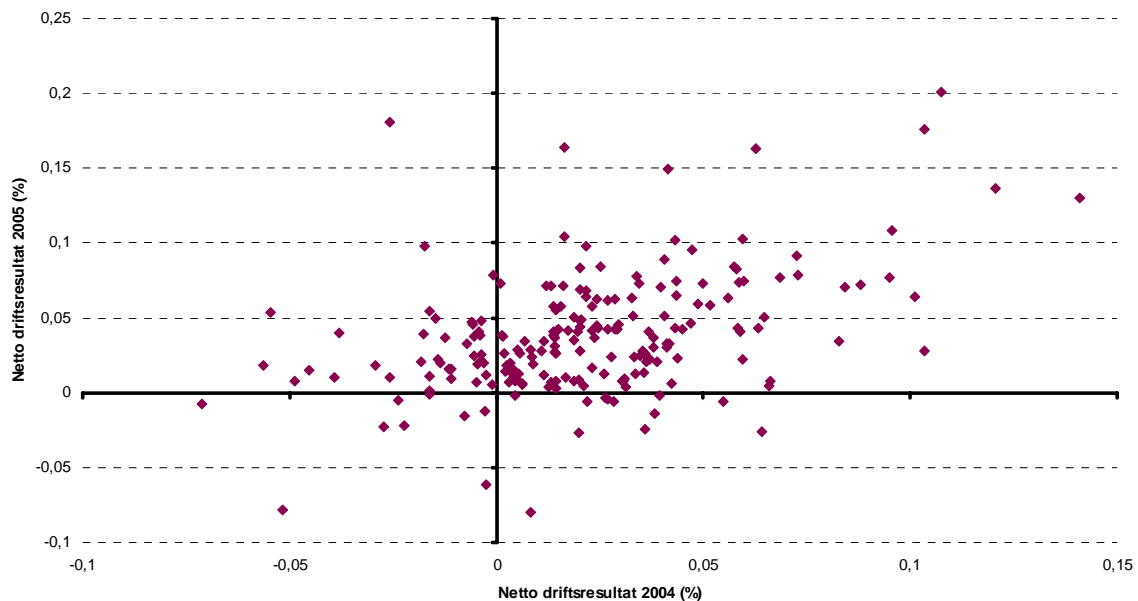
*) Ekskl. avskrivninger

***) Anslag basert på regnskapsundersøkelse foretatt av KS med data fra 215 kommuner (inkl. Oslo) og alle fylkeskommuner

Kommunene og fylkeskommunene har hatt ulik utvikling i netto driftsresultat. I kommunene økte netto driftsresultat i 2005 med vel 2 prosentpoeng, fra 1,8 til 3,9 prosent av inntektene. Fylkeskommunene har de siste årene hatt et vesentlig høyere netto driftsresultat enn kommunene. Med en svak nedgang i netto driftsresultat i 2005 i fylkeskommunene, fra 4,3 til 4,0 prosent, er netto driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene nå på om lag samme nivå .

I figur 1 vises forholdet mellom netto driftsresultat i 2004 og 2005. Kommunene som hadde et positivt nettodriftsresultat i 2004 hadde også i hovedsak et positivt resultat i 2005. Kommuner med et negativt resultat i 2004 kom i stor grad ut med et positivt resultat i 2005. Av KS sin regnskapsundersøkelse framkommer det at hele 80 prosent av kommunene som hadde negativt netto driftsresultat i 2004 kom ut med positivt netto driftsresultat i 2005. Kun et fåtalls kommuner kommer ut med et negativt resultat begge årene. Dette tyder på at de fleste kommuner med svake netto driftsresultater i 2004 har lagt vekt på å styrke den økonomiske balansen. Mange kommuner med høye netto driftsresultater i 2004 har også høye netto driftsresultat i 2005.

Figur 4.1 Netto driftsresultat i 2004 og 2005 i prosent av inntektene. Tall fra 214 kommuner.

4.2 Utviklingen i inntekter, aktivitet og underskudd

I tabell 4.2 presenteres en del indikatorer som gir uttrykk for utviklingen i inntekter, aktivitet og underskudd i kommunesektoren i perioden 1999-2005. Tallene er basert på utvalgets rapport fra desember 2005, samt foreløpige tall for kommuneforvaltningens inntekter og utgifter som Statistisk sentralbyrå publiserte 17. februar 2006. I tillegg publiserte Statistisk sentralbyrå 6. desember 2005 reviderte tall for kommuneforvaltningens inntekter og utgifter i 2003 og 2004, som ikke var innarbeidet i desemberrapporten.

Reviderte tall for 2003 og 2004 innebærer at aktivitetsveksten i 2003 er justert litt ned, mens aktivitetsveksten i 2004 er økt (oppjustert vekst i utførte timeverk og mindre fall i investeringene).

I perioden 1999-2005 hadde kommunesektoren en gjennomsnittlig realinntektsvekst på 1,7 prosent per år etter at det er korrigert for oppgaveendringer. Det er ikke korrigert for endringer i befolkning og alderssammensetning. I perioden 1999-2003 var aktivitetsveksten i kommunesektoren gjennomgående klart høyere enn inntektsveksten. Tilnærmet balanse mellom inntekter og utgifter på midten av 1990-tallet ble dermed snudd til betydelige underskudd før lånetransaksjoner. I 2003 var underskuddet nærmere 16 milliarder kroner, tilsvarende om lag 7 prosent av inntektene. Underskuddene disse årene har hatt sammenheng med en klar svekkelse av driftsresultatet og et høyt investeringsnivå knyttet til reformer og satsinger innen grunnskole, eldreomsorg og helsesektoren.

Tabell 4.2 Utviklingen i kommuneøkonomien 1999-2005

	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004 ¹⁾	2005 ¹⁾
Inntekter, realvekst (%) ²⁾	1,7	2,1	1,9	0,2	0,7	3,7	2,8
Deflator, vekst (%)	3,5	4,6	6,2	4,2	3,6	3,3	2,8
Aktivitetsendring i kommunesektoren (%) ³⁾	3,1	-0,9	2,9	1,3	1,9	1,4	1,1
Utførte timeverk, vekst (%) ³⁾	1,7	-0,4	0,3	0,2	-0,5	1,4	2
Bruttoinvesteringer, realvekst (%) ³⁾	6,7	-8	8,8	4,8	10,7	-3,4	-2,5
Bruttoinvesteringer, andel av inntekter (%)	12	10,7	10,9	11,7	12,3	11,9	11,1
Oversk. før lånetransaksjoner, milliarder kroner	-9,8	-5,5	-8,7	-14,6	-15,8	-10,2	-7,4
Oversk. før lånetransaksjoner, andel av innt.(%)	-4,6	-2,4	-3,5	-7	-7,1	-4,4	-3
Netto driftsresultat, andel av inntekter (%)	1	1,7	0,9	0,6	0,6	2,2	3,9
Frie inntekter, andel av samlede inntekter (%)	70,1	69,8	69,7	75,2	73,9	69,3	68,2
Frie inntekter, realvekst (%)⁴⁾	-0,1	0,8	1,7	-0,9	-0,4	3,4	2,4

1) Oppdaterte tall siden utvalgets desemberrapport for 2003 og 2004. Anslag for 2005.

2) Inntekter innenfor kommuneopplegget korrigert for oppgaveendringer.

3) Korrigert for oppgaveendringer.

4) Korrigert for oppgaveendringer og innlemming av øremerkede tilskudd.

I 2004 og 2005 har realveksten i kommunesektorens inntekter vært høy (rundt 3 prosent pr. år), mens det har vært en lavere årlig vekst i aktiviteten (vel 1 prosent pr. år), blant annet knyttet til et lavere nivå på investeringene. Dette har bidratt til å redusere sektorens underskudd før lånetransaksjoner og til økte driftsresultater de to siste årene.

En betydelig reduksjon i sykefraværet bidrar til at veksten i utførte timeverk i kommuneforvaltningen fra 2004 til 2005 anslås til 2 prosent. Veksten i antall årsverk eller personer anslås å være noe lavere. Lavere sykefravær har isolert sett bidratt til å redusere lønnskostnaden per utførte timeverk.

I utvalgets rapport fra desember 2005 ble det anslått at underskuddet før lånetransaksjoner i kommunesektoren ville bli redusert fra drøyt 10 mrd. kroner i 2004 til 8,3 mrd. kroner i 2005. I de foreløpige tallene som Statistisk sentralbyrå publiserte 17. februar er underskuddet anslått til 7,4 mrd. kroner i 2005. På bakgrunn av de foreløpige tallene er inntektsveksten i 2005 oppjustert fra 2,5 prosent i desemberrapporten til 2,8 prosent.

4.3 Nærmere om utviklingen i enkelte inntektsarter

Kommunesektorens inntekter omfatter ulike komponenter som skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd og brukerbetaling (gebyrinntekter). Kommunesektorens frie inntekter består av skatteinntekter og rammeoverføringer og utgjør rundt 70 prosent av de samlede inntektene. I 2002 økte andelen til 75 prosent som følge av statens overtakelse av sykehusene. Fra 2004 ble andelen redusert til snaut 70 prosent i forbindelse med den generelle momskompensasjonsordningen for kommunene.

Fram til 2003 har veksten i frie inntekter vært klart svakere enn veksten i samlede inntekter. I 2004 og 2005 derimot har veksten i de frie inntektene vært mer på linje med den samlede inntektsveksten.

4.4 Nærmere om vedlikehold på bygninger

I brev av 07.02.06 fikk TBU i oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet å vurdere forhold knyttet til kommunalt vedlikehold. Bakgrunnen for oppdraget var et ønske om å se vedlikeholdsetterslepet i kommunesektoren i sammenheng med tiltak for å gjenopprette den økonomiske balansen i sektoren.

Selv om det er vanskelig å gi eksakte anslag på kommunesektorens vedlikeholdsutgifter, er det liten tvil om at de løpende vedlikeholdsutgiftene har vært betydelig lavere enn det som følger av normer for godt vedlikehold. Eiendomsforvaltningsutvalget (NOU 2004: 22) la til grunn at kommunesektorens faktiske vedlikeholdsutgifter utgjorde 58 kroner per kvadratmeter i 2004, men at et godt vedlikehold tilsier at de bør ligge mellom 80 og 100 kroner per kvadratmeter. Ut fra dette anslo Eiendomsforvaltningsutvalget at det kommunale vedlikeholdet burde ligge 60-100 prosent høyere enn i dag. Forutsatt at kommunesektoren i dag bruker vel 1,5 milliarder kroner på ordinært vedlikehold, tilsier dette at vedlikeholdsutgiftene bør øke med 0,9-1,5 milliarder kroner.

Eiendomsforvaltningsutvalget har ikke kunnet påvise at nivået på frie inntekter i kommunene kan forklare variasjonene mellom kommuner i vedlikeholdsinnsats eller bygningsmassens tilstand. Det er imidlertid en positiv sammenheng mellom netto driftsresultat og vedlikeholdsinnsatsen. Det er derfor en viss mulighet for at den svekkede økonomiske balansen de senere år kan ha bidratt til lavere vedlikeholdsaktivitet. Det er likevel TBUs vurdering at vedlikeholdsetterslepet først og fremst har sammenheng med lav vedlikeholdsaktivitet gjennom flere tiår. Det underliggende problemet er at vedlikehold kan bli lavt prioritert i forhold til den løpende kommunale tjenesteproduksjon, blant annet fordi det tar tid før manglende vedlikehold får vesentlige negative konsekvenser. Utfordringene er knyttet til å organisere eiendomsforvaltningen og synliggjøre manglende vedlikehold, slik at midler til vedlikehold i større grad blir prioritert i de kommunale og fylkeskommunale budsjettprosessene.

En midlertidig reduksjon i vedlikeholdet innebærer at kommuner og fylkeskommuner skyver utgifter fram i tid. Dette forholdet trekker isolert sett i retning av at netto driftsresultat overvurderer den økonomiske balansen i perioder hvor vedlikeholdet er lavt. Sammenhengen mellom vedlikehold og økonomisk balanse blir imidlertid mer kompleks dersom manglende vedlikehold er et permanent eller et strukturelt problem. Det har sammenheng med at manglende vedlikehold er kostbart på lang sikt. Den langsiktige konsekvensen av manglende vedlikehold vil derfor først og fremst være at enhetskostnadene i tjenesteproduksjonen blir høyere enn nødvendig, og at tjenestetilbudet blir dårligere enn hva det kunne vært. Over tid vil manglende vedlikehold i større grad bli reflektert i netto driftsresultat gjennom rente- og avdragsutgifter knyttet til finansiering av ekstraordinært vedlikehold eller nyinvesteringer (fordi bygningenes levetid forkortes).

I dagens situasjon hvor det er et vedlikeholdsetterslep, vil opptrapping av vedlikeholdsaktiviteten isolert sett svekke netto driftsresultat på kort sikt dersom løpende tjenesteproduksjonen ikke skal fortregnes. På lang sikt vil imidlertid økt vedlikeholdsaktivitet gi grunnlag for bedre tjenestetilbud innenfor gitte økonomiske rammer.

4.5 Utvalgets situasjonsforståelse

Kommunesektoren har i 2004 og 2005 hatt en vesentlig høyere inntektsvekst enn i de tre foregående årene. Sysselsettingsveksten – og dermed veksten i driftsutgiftene – har også økt,

men har vært lavere enn inntektsveksten. Deler av inntektsveksten er dermed benyttet til å styrke den økonomiske balansen, noe som var nødvendig etter flere år med svake driftsresultater. For kommunesektoren som helhet anslås netto driftsresultat å bli om lag 4 prosent i 2005, og netto driftsresultat er dermed på et nivå som over tid er forenlig med formuesbevaringsprinsippet. Økningen i netto driftsresultat i 2005 var særlig stor blant kommunene som hadde negative netto driftsresultat i 2004.

Investeringene ble redusert både i 2004 og 2005, noe som kan ha sammenheng med utfasingen av handlingsplanen for eldreomsorg. Lavere investeringsnivå og forbedret driftsresultat har bidratt til at underskudd før lånetransaksjoner er mer enn halvert fra 2003 til 2005. I 2005 anslås underskudd før lånetransaksjoner å utgjøre 3 prosent av kommunesektorens inntekter.

Det vedtatte budsjettopplegget for inneværende år innebærer en reell vekst i kommunesektorens inntekter på 6,3 mrd. kroner, tilsvarende $2\frac{3}{4}$ prosent, regnet i forhold til anslag på inntekter for 2005 i regjeringens budsjettproposisjon for 2006 (St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 1 (2005-2006)). Den reelle veksten i de frie inntektene anslås til 4,8 mrd. kroner. Opplegget innebærer at den samlede inntektsveksten i 2006 blir på om lag samme nivå som i 2005, men at veksten i de frie inntektene blir høyere. Det bør imidlertid understrekes at anslaget på inntektsveksten er usikkert. Usikkerheten er først og fremst knyttet til skatteinntektene og lønnsveksten.

Gitt det nivået netto driftsresultat nå er kommet opp på, er det grunn til å forvente at utviklingen i det kommunale og fylkeskommunale tjenestetilbudet framover i større grad kan ligge på nivå med inntektsutviklingen. Den demografiske utviklingen med flere eldre over 90 år og flere elever i videregående opplæring vil legge beslag på deler av inntektsveksten. Utvalget har utført nye beregninger som indikerer at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen utgjør om lag 1,8 mrd. kroner i 2006, dvs. en økning på om lag $\frac{1}{2}$ mrd. kroner ut over tidligere anslag. Det økonomiske opplegget for 2006 legger til rette for at den samlede kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjonen kan øke utover det som følger av den demografiske utviklingen.

5 Hvordan påvirkes kommunesektorens utgifter av den demografiske utviklingen?

Notat fra TBU til 1. konsultasjonsmøte mellom staten og kommunesektoren om statsbudsjettet 2007.

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har i forbindelse med 1. konsultasjonsmøte om 2007-budsjettet, fått i oppdrag å utarbeide et notat om hvordan den demografiske utviklingen kan anslås å påvirke kommunesektorens utgifter.

Notatet er disponert som følger:

I pkt. 1 gis det et sammendrag av beregningsresultatene. Pkt. 2 gjør rede for forventet demografisk utvikling fra 2006 til 2007. I pkt. 3 redegjøres det for metode og forutsetninger for beregning av mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen. I pkt. 4 presenteres resultater av beregningene, dvs. mer- og mindreutgifter knyttet til de enkelte aldersgruppene og totalt for 2007. I pkt. 5 er tidligere beregninger av mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2006 oppdatert. I pkt. 6 drøftes virkningen på kommunesektorens utgifter av demografiske endringer fram til 2030.

5.1 Sammendrag

TBU har foretatt beregninger av kommunale og fylkeskommunale merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen. Det benyttes samme beregningsopplegg og metode som i tilsvarende beregninger som utvalget har foretatt tidligere år. Det innebærer bl.a. at det forutsettes konstant dekningsgrad, uendret ressursinnsats per bruker og konstant produktivitet i tjenesteproduksjonen. Videre tas det i beregningene ikke hensyn til politiske målsettinger knyttet til videre utbygging av tjenestetilbudet i sektoren. Eksempelvis tas det ikke hensyn til vedtatte målsettinger om utbygging av barnehagetilbudet og lavere foreldrebetaling. Utvalget presiserer at beregningene av mer- og mindreutgifter for kommunesektoren knyttet til den demografiske utviklingen må betraktes mer som grove anslag enn som eksakte svar.

Forventet befolkningsutvikling antas å medføre merutgifter for kommunesektoren til drift av såkalte nasjonale velferdstjenester på om lag 1,4 mrd. kroner i 2007. Dette tilsvarer 0,7 prosent av utgiftene.

Konsekvensene av den demografiske utviklingen slår ulikt ut for kommunenes og fylkeskommunenes utgifter i 2007. Kommunenes utgifter øker med om lag 330 mill. kroner, tilsvarende 0,2 prosent av utgiftene. Fylkeskommunenes utgifter øker med om lag 1 070 mill. kroner, tilsvarende 3,1 prosent av utgiftene. Årsaken til at veksten er relativt sterkere for fylkeskommunene enn for kommunene, er den sterke veksten i antall 16-18-åringer. Videregående opplæring er den klart største tjenestesektoren innenfor fylkeskommunene.

Utvalget har oppdatert tidligere beregninger av mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2006. Basert på faktisk befolkningsvekst fra 2005 til 2006 anslås de samlede merutgiftene for kommunesektoren til knapt 1,8 mrd. 2005-kroner i 2006, som er om lag ½ mrd. kroner høyere enn tidligere anslått.

Fram til 2010 endres den demografiske utfordringen for kommunesektoren. Merutgiftene totalt sett avtar gradvis ned mot 0 i 2010.

Fylkeskommunene vil få en relativt sett større utgiftsøkning i årene framover som følge av demografien enn kommunene. Dette skyldes sterk vekst i antall 16-18-åringer. For kommunene innebærer færre grunnskoleelever, utflating av veksten i antall 80-89-åringer og sterk økning i antall 90-åringer og over, samlet sett at de årlige merutgiftene avtar fram til 2010.

I perioden fra 2010 til 2020 vil merutgiftene knyttet til demografi igjen vokse. I gjennomsnitt antas de årlige merutgiftene å bli i størrelsesorden 700-800 mill. kroner. Kommunene vil få økte utgifter knyttet til vekst i antall eldre over 67 år, mens færre skoleelever trekker i motsatt retning. Fylkeskommunene vil få en reduksjon i utgiftene knyttet til nedgang i antall 16-18-åringer.

I perioden 2020-2030 antas utgiftsveksten knyttet til den demografiske utviklingen å bli sterkere enn i det foregående tiåret. Det er i særlig grad vekst i antall 80-89-åringer som er årsaken til dette. Kommunene vil få store utfordringer knyttet til eldreomsorgen i dette tiåret. Samtidig antas det at det igjen blir vekst i antall 6-15-åringer, som vil medføre økte utgifter i grunnskolen.

5.2 Forventet demografisk utvikling fra 2006 til 2007

Kommunesektoren har ansvaret for bl.a. barnehager, grunnskole, videregående opplæring og pleie- og omsorgstjenester (eldreomsorg). Dette er tjenester som i hovedsak er rettet mot bestemte aldersgrupper av befolkningen, og hvor utgiftene påvirkes bl.a. av den demografiske utviklingen.

Tabell 5.1 viser forventet demografisk utvikling fra 2006 til 2007, basert på befolkningsframskriving fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Det er lagt til grunn SSBs seneste befolkningsframskriving (publisert i desember 2005) som tar utgangspunkt i registrert folkemengde per 1. januar 2005 (alternativ MMMM – middels nasjonal vekst).

Tabell 5.1 Forventet demografisk utvikling fra 2006 til 2007

Aldersgruppe	Antall innbyggere 1. januar 2006	Andel av befolkningen (pst.)	Absolutt endring 2006-2007	Endring i pst. 2006-2007
0-5 år	347 998	7,5	-2 468	-0,7
6-15 år	622 519	13,4	-853	-0,1
16-18 år	179 784	3,9	7 317	4,1
19-66 år	2 882 020	62,2	23 335	0,8
67-79 år	389 830	8,4	406	0,1
80-89 år	183 902	4,0	309	0,2
90 år og over	30 485	0,7	809	2,7
Sum	4 636 538	100,0	28 855	0,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå, desember 2005

SSB publiserte 23. februar 2006 faktiske befolkningstall per 1. januar 2006. Det samlede folketallet per 1. januar 2006 er om lag 3 700 høyere enn det framskrivingen gjengitt i tabell 1 viser. TBU har ikke forutsetninger for å vurdere ev. konsekvenser som dette kan ha for framskrivingen av folketallet for etterfølgende år. Utvalget har derfor lagt til grunn endringen i folketallet fra 2006 til 2007 som følger av SSBs framskriving, og som er gjengitt i tabell 1.

Forventet økning i folketallet fra 2006 til 2007 er betydelig større enn det som ble lagt til grunn i TBUs notat til 1. konsultasjonsmøte i 2005. Årsaken er bruk av en nyere befolkningsframskriving. Framskrivningen som benyttes nå tar utgangspunkt i faktisk folketall per 1.1.2005, mens det i TBUs notat i fjor ble benyttet en befolkningsframskriving som tok

utgangspunkt i folketallet per 1.1. 2002. De beregnede merutgiftene for 2007 er derfor høyere i dette notatet enn anslått merutgifter for 2007 i tilsvarende notat i fjor.

Befolkningsveksten fra 2006 til 2007 anslås til 0,6 prosent. Det er betydelig variasjon mellom de ulike aldersgruppene. Flere 16-18-åringer trekker isolert sett i retning av økte utgifter i videregående opplæring, mens færre 0-5-åringer isolert sett vil bidra til å redusere barnehageutgiftene. Svak vekst i aldersgruppene 67-79 og 80-89 år og sterk vekst i gruppa 90 år og over bidrar til økte utgifter til pleie- og omsorgstjenesten.

5.3 Metode for beregning av mer- og mindreutgifter

Det spørsmålet som søkes besvart i dette notatet er hvordan den demografiske utviklingen forventes å påvirke kommunesektorens utgifter. Utvalgets beregninger tar utgangspunkt i hvordan kommunesektorens utgifter fordeler seg på de ulike aldersgruppene. Med utgangspunkt i denne fordelingen beregnes det en utgift per person i hver gruppe. Deretter beregnes mer- eller mindreutgifter for den enkelte aldersgruppe som produktet av utgift per person og forventet endring i antall personer. Endelig beregnes de samlede mer- eller mindreutgifter som summen av mer- og mindreutgifter for alle aldersgruppene.

Beregningsopplegget bygger på en del forutsetninger som det er viktig å presisere. Blant annet legges det til grunn konstante gjennomsnittskostnader i tjenesteproduksjonen. Dette innebærer eksempelvis at en økning i antall skolelever på 10 prosent antas å øke skoleutgiftene med 10 prosent. En slik forutsetning vil ikke nødvendigvis være riktig i forhold til alle faktiske situasjoner. Dersom det skulle være ledig kapasitet og mulighet til å fylle opp eksisterende grupper, er det grunn til å anta at skoleutgiftene vil øke relativt mindre enn antall elever. Motsatt vil utgiftene kunne øke relativt mer enn antall elever, dersom gruppene i utgangspunktet er fulle.

Videre legges det til grunn konstant dekningsgrad, uendret ressursinnsats per bruker og konstant produktivitet. Høyere dekningsgrad eller høyere ressursinnsats per bruker vil isolert sett trekke i retning av økte utgifter, mens økt produktivitet vil trekke i retning av reduserte utgifter. Innenfor barnehagesektoren har Stortinget vedtatt økt dekningsgrad, men de økte utgiftene som dette innebærer fanges ikke opp innenfor dette beregningsopplegget.

I beregningene tas det ikke hensyn til mulige endringer i befolkningens helsetilstand og funksjonsevne. Slike endringer vil kunne ha betydning for behovet for tjenester og dermed for kommunenes utgiftsbehov.

Beregningene forutsetter uendret oppgavefordeling mellom forvaltningsnivåene. Eksempelvis vil beregningene ikke fange opp eventuelle endringer i behandlingstilbudet som måtte finne sted mellom primærhelsetjenesten (kommunenes ansvar) og spesialisthelsetjenesten (helseforetakenes ansvar).

Fordelingen av kommunesektorens utgifter på de ulike aldersgruppene er i stor grad basert på kostnadsnøklene i inntektssystemet. Kostnadsnøkkelen for kommunene omfatter grunnskole, helse- og sosialsektoren, kommunal administrasjon og landbruk og miljøvern. Kostnadsnøkkelen for fylkeskommunene omfatter videregående opplæring, tannhelsetjenesten og samferdsel. For kommuner og fylkeskommuner konstrueres en forenklet kostnadsnøkkel hvor de andre kriteriene i kostnadsnøklene utover alderskriteriene er tatt ut. Alderskriteriene er deretter økt proporsjonalt slik at de summerer seg til 1. De forenklete kostnadsnøklene for kommuner og fylkeskommuner er vist i tabell 5.2.

Tabell 5.2 Forenklete kostnadsnøkler

Aldersgruppe	Kommune	Fylkeskommune	Barnehager
0-5 år	0,025	0,032	1,000
6-15 år	0,460	0,058	0,000
16-18 år	0,008	0,728	0,000
19-66 år	0,125	0,147	0,000
67-79 år	0,115	0,023	0,000
80-89 år	0,195	0,010	0,000
90 år og over	0,073	0,002	0,000
Sum	1,000	1,000	1,000

Når aldersgruppa 0-5 år har en vekt på 0,025 så betyr det at 2,5 prosent av kommunenes utgifter til administrasjon, grunnskole, helse- og sosialtjenester og landbruk og miljø kan knyttes til denne aldersgruppa.

Barnehager er en viktig sektor for kommunene, og hvor befolkningens alderssammensetning har stor betydning. Siden barnehagene ikke omfattes av kostnadsnøkkelen i inntektssystemet, er det konstruert en egen kostnadsnøkkel for denne sektoren, hvor 100 prosent av utgiftene er knyttet til aldersgruppa 0-5 år.

Kommunenes brutto driftsutgifter til de tjenester som inngår i den kommunale kostnadsnøkkelen er anslått til 157 mrd. kroner i 2006. Fylkeskommunenes brutto driftsutgifter til de tjenester som inngår i den fylkeskommunale kostnadsnøkkelen er anslått til 35 mrd. kroner. Kommunenes brutto driftsutgifter til barnehager er anslått til 17 mrd. kroner i 2006. Det er tatt utgangspunkt i regnskapstall for 2004 (KOSTRA-tall), framskrevet til 2006 med anslått kostnadsvekst i kommunesektoren.

Kommunesektorens brutto driftsutgifter til disse formålene og hvilken andel de utgjør av samlede brutto driftsutgifter er vist i tabell 5.3.

Tabell 5.3 Kommunesektorens driftsutgifter til nasjonale velferdstjenester¹⁾. Anslag 2006

	Mrd. kr	Andel
Driftsutgifter relatert til kommunal kostnadsnøkkel	157	0,751
Driftsutgifter relatert til fylkeskommunal kostnadsnøkkel	35	0,167
Barnehager	17	0,081
Sum	209	1,000

¹⁾ Med nasjonale velferdstjenester menes barnehager og de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkklene.

5.4 Beregningsresultater - mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2007

Tabell 5.4 viser driftsutgiftene knyttet til de ulike aldersgruppene totalt og per innbygger. Mer- eller mindreutgift knyttet til de enkelte aldersgruppene framkommer som produktet av beregnet utgift per innbygger og forventet endring i befolkningstallet. De forenklete kostnadsnøkklene for kommuner, fylkeskommuner og barnehager i tabell 5.2 er vektet sammen til én felles kostnadsnøkkel. Andelen som driftsutgiftene til de enkelte sektorene utgjør er benyttet som vekter (jf. tabell 5.3).

Tabell 5.4. Kommunesektorens driftsutgifter fordelt på aldersgrupper.
Endring fra 2006 til 2007

	Kostnads- nøkkel	Samlede utg. (mrd. 2006- kr)	Utgift per innb. (2006- kr)	Forventet endring i folketall fra 2006 til 2007	Mer- /mindreutgift (mill. 2006-kr)
0-5 år	0,105	22	63 351	-2 468	-156
6-15 år	0,355	74,2	119 169	-853	-102
16-18 år	0,128	26,7	148 503	7 317	1 087
19-66 år	0,118	24,7	8 573	23 335	200
67-79 år	0,09	18,9	48 431	406	20
80-89 år	0,148	31	168 517	309	52
90 år og over	0,055	11,5	376 746	809	305
Sum	1,000	209	45 075	28 855	1 405

Basert på den metoden som er benyttet her, kan merutgiftene som følge av forventet økning i folketallet og endret befolkningssammensetning anslås til om lag 1,4 mrd. kroner, tilsvarende 0,7 prosent av utgiftene. Av dette anslås effekten av forventet økning i folketallet til om lag 1,3 mrd. kroner, mens endret alderssammensetning øker utgiftsbehovet med 0,1 mrd. kroner.

Mindreutgiftene for aldersgruppene som har nedgang i folketallet (dvs. gruppene 0-5 år og 6-15 år) summerer seg til vel 250 mill. kroner. Merutgiftene for de øvrige aldersgruppene som har økning i folketallet summerer seg til vel 1 650 mill. kroner.

En betydelig del av merutgiftene er knyttet til ungdom i alderen 16-18 år. Denne gruppa er i sterk vekst, og utgiftene per innbygger er nøye knyttet til videregående opplæring. Beregningen av merutgifter for denne gruppa er basert på en gitt fordeling av elevene på hhv. allmennfaglig og yrkesfaglig studieretning. De yrkesfaglige studieretningene er mer kostbare enn de allmennfaglige. Eventuelle endringer i fordelingen av elevene på ulike studieretninger vil derfor kunne påvirke merutgiftene.

Merutgiftene for eldre over 67 år summerer seg til om lag 375 mill. kroner, og er i stor grad knyttet til aldersgruppa 90 år og over.

Det er viktig å minne om at beregningene bygger på forutsetninger om blant annet uendret ressursinnsats per bruker og konstant dekningsgrad i tjenestetilbudet, jf. pkt. 3. Dette innebærer at beregningene for de yngste barna – som viser mindreutgifter på vel 150 mill. kroner – ikke fanger opp at Stortinget har vedtatt en betydelig utbygging av barnehagetilbudet og lavere foreldrebetaling.

5.4.1 Merutgifter for henholdsvis kommuner og fylkeskommuner

I tabellene 5a og 5b vises konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene av de demografiske endringene. Kommunenes driftsutgifter omfatter utgifter som er knyttet til den kommunale kostnadsnøkkelen og barnehager, og utgjør i alt 174 mrd. kroner. De forenklede kostnadsnøkklene for hhv. kommune og barnehage er vektet sammen. Fylkeskommunenes driftsutgifter omfatter utgifter som er knyttet til den fylkeskommunale kostnadsnøkkelen, og utgjør 35 mrd. kroner (jf. tabell 5.2 og 5.3).

Tabell 5a. Kommunenes driftsutgifter fordelt på aldersgrupper.
Endring fra 2006 til 2007.

	Kostnadsnøkkel	Samlede utgifter (mrd. 2006-kr)	Utgift per innbygger (2006-kr)	Forventet endring i folketall fra 2006 til 2007	Mer-/mindreutgift (mill. 2006-kr)
0-5 år	0,12	20,9	60 116	-2 468	-148
6-15 år	0,415	72,2	115 934	-853	-99
16-18 år	0,007	1,2	6 782	7 317	50
19-66 år	0,112	19,5	6 782	23 335	158
67-79 år	0,104	18,1	46 359	406	19
80-89 år	0,176	30,6	166 625	309	51
90 år og over	0,066	11,4	374 855	809	303
Sum	1,000	174	37 528	28 855	334

Tabell 5b. Fylkeskommunenes driftsutgifter fordelt på aldersgrupper.
Endring fra 2006 til 2007.

	Kostnadsnøkkel	Samlede utgifter (mrd. 2006-kr)	Utgift per innbygger (2006-kr)	Forventet endring i folketall fra 2006 til 2007	Mer-/mindreutgift (mill. 2006 kr)
0-5 år	0,032	1,1	3 218	-2 468	-8
6-15 år	0,058	2	3 261	-853	-3
16-18 år	0,728	25,5	141 726	7 317	1 037
19-66 år	0,147	5,1	1 785	23 335	42
67-79 år	0,023	0,8	2 065	406	1
80-89 år	0,01	0,4	1 903	309	1
90 år og over	0,002	0,1	2 296	809	2
Sum	1,000	35	7 549	28 855	1 072

Anslått utgiftsvekst for kommunene er vel 330 mill. kroner, tilsvarende 0,2 prosent av utgiftene. Økt folketall innebærer isolert sett økte utgifter for kommunene med knapt 1,1 mrd. kroner, mens endret alderssammensetning reduserer utgiftsbehovet med om lag 0,75 mrd. kroner. For fylkeskommunene anslås utgiftsveksten til om lag 1 070 mill. kroner, tilsvarende 3,1 prosent av utgiftene. Økt folketall innebærer isolert sett økte utgifter for fylkeskommunene med vel 0,2 mrd. kroner, mens endret alderssammensetning øker utgiftene med knapt 0,9 mrd. kroner. Årsaken til at utgiftsveksten er betydelig sterkere for fylkeskommunene enn for kommunene, er sterk økning i antall 16-18-åringene. Videregående opplæring er den klart største tjenestesektoren innenfor fylkeskommunene.

De beregnede merutgiftene som det er redegjort for her, er knyttet til sentrale nasjonale velferdstjenester. Med nasjonale velferdstjenester menes barnehager og de tjenester som inngår i de kommunale og fylkeskommunale kostnadsnøkklene. For kommunene inngår administrasjon, barnehager, grunnskole, helse, pleie og omsorg, og landbruk og miljø. For fylkeskommunene inngår videregående skole, tannhelse og samferdsel. Disse tjenestene fanger opp i underkant av 90 prosent av de samlede utgiftene i kommunesektoren.

5.5 Mer- og mindreutgifter knyttet til den demografiske utviklingen i 2006 - oppdaterte beregninger

I TBU's notat til 1. konsultasjonsmøte i 2005 ble de samlede merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen i 2006 anslått til om lag 1,3 mrd. kroner. Anslaget var bl.a basert på en

økning av folketallet fra 2005 til 2006 på vel 24 000, jf. SSBs framskrivning basert på folketallet 1. januar 2002.

Som nevnt i pkt. 2 har SSB publisert faktiske befolkningstall per 1. januar 2006. Den faktiske veksten fra 1. januar 2005 til 1. januar 2006 ble nesten 34 000. Utvalget har oppdatert beregningene av mer- og mindreutgifter for 2006 med de nye befolkningstallene.

Tabell 5.5 Mer- og mindreutgifter knyttet til aldersgrupper fra 2005 til 2006.

	Mill. 2005-kroner
0-5 år	-103
6-15 år	137
16-18 år	941
19-66 år	209
67-79 år	-20
80-89 år	255
90 år og over	370
Sum merutgifter	1 789
Pst. av totale utg.	0,9

De samlede merutgiftene for 2006 anslås nå til knapt 1,8 mrd. kroner, dvs. om lag ½ mrd. kroner mer enn anslått i notatet til 1. konsultasjonsmøte i 2005.

5.6 Demografiske utfordringer på lengre sikt

Utvalget har med den beregningsmetoden som er brukt i dette notatet, framskrevet utgiftsbehovet i kommunesektoren som følge av demografiske endringer til 2030.

Tabell 5.6. Forventet demografisk utvikling fra 2006 til 2030¹⁾

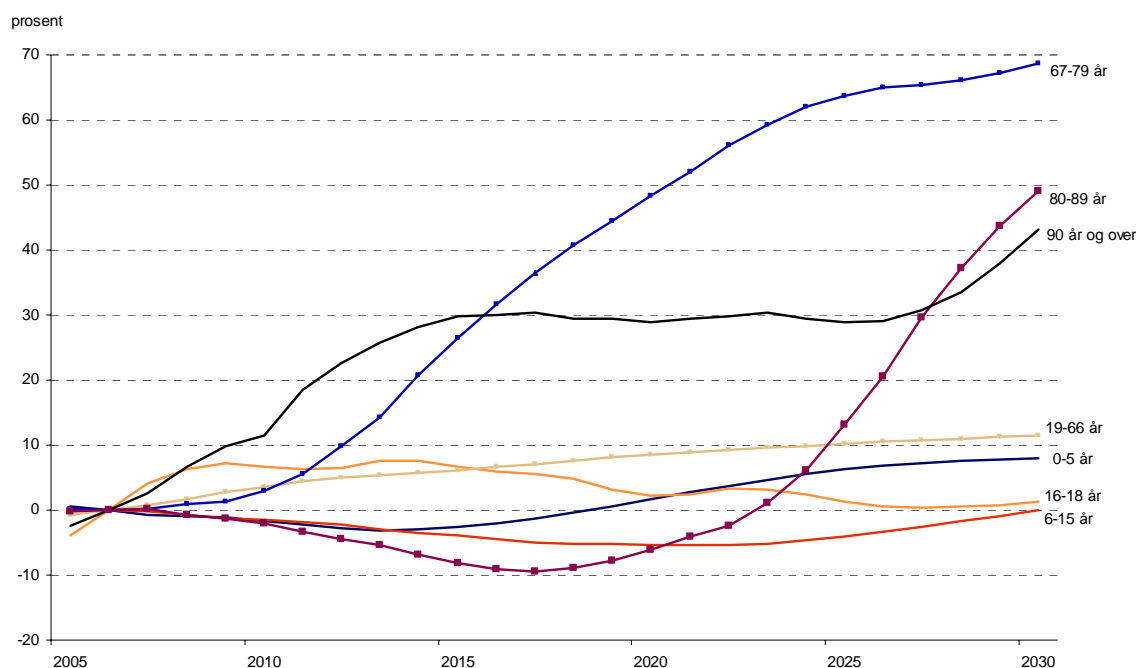
Alders- gruppe	Antall	Absolutt	Absolutt	Gjennomsnittlig	Gjennomsnittlig	Gjennomsnittlig	Gjennomsnittlig
	innbyggere 1. januar 2006	endring 2006-2020	endring 2006-2030	årlig endring 2006-2010 (%)	årlig endring 2010-2015 (%)	årlig endring 2015-2020 (%)	årlig endring 2020-2030 (%)
0-5 år	347 998	5 817	27 701	-0,4	-0,2	0,9	1,2
6-15 år	622 519	-33 216	-140	-0,4	-0,5	-0,3	1,1
16-18 år	179 784	3 896	2 386	1,6	0,0	-0,9	-0,2
19-66 år	2 882 020	245 922	329 520	0,9	0,5	0,4	0,5
67-79 år	389 830	188 436	267 843	0,8	4,2	3,2	2,6
80-89 år	183 902	-11 162	90 212	-0,5	-1,3	0,4	9,7
90 år og over	30 485	8 825	13 171	2,8	3,1	-0,1	2,1
Sum	4 636 538	408 518	730 693	0,6	0,6	0,6	1,2

1) Samme framskrivingsalternativ som i tabell 1

Tabell 5.6 viser forventet vekst i antall innbyggere fram til 2030. Det framgår at befolkningen som helhet antas å øke med om lag 730 000 fra 2006 til 2030. Dette tilsvarer en vekst på 16 prosent.

Gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst anslås til 0,6 prosent fram til 2020. Deretter øker veksten til i gjennomsnitt 1,2 prosent per år i perioden 2020 til 2030.

Veksten i ulike aldersgrupper i perioden 2006-2030 er vist i figur 5.1.

Figur 5.1. Forventet demografisk utvikling 2006-2030. 2006=100

Hovedbildet er at de eldste aldersgruppene vil øke mest i løpet av perioden 2006-2030. Aldersgruppa 67-79 år antas å øke med nær 70 prosent i løpet av perioden. Den demografiske utfordringen for den kommunale pleie- og omsorgstjenesten vil bli særlig sterk mot slutten av perioden, da veksten tiltar både i aldersgruppa 80-89 år og aldersgruppa over 90 år. Disse to aldersgruppene vil øke med mellom 40 og 50 prosent fra 2006 til 2030.

I tabell 5.7 vises anslåtte mer- og mindreutgifter i perioden 2007-2030. Usikkerheten ved beregningene må understrekes. Når man beregner utgiftskonsekvenser på flere års sikt, er det viktig å minne om de forutsetninger som det er redegjort for innledningsvis i pkt. 3. Eksempelvis vil forutsetningene om uendret ressursinnsats per bruker og konstant dekningsgrad og produktivitet være mer usikre i et lengre tidsperspektiv. Det vil også være større usikkerhet knyttet til befolkningsframskrivingene. Særlig vil det gjelde for de yngste aldersgruppene.

Tabell 5.7. Mer- og mindreutgifter knyttet til aldersgrupper 2007-2030. Endring fra året før. Mill. 2006-kroner

	2007	2008	2009	2010	2011-15 ¹⁾	2016-20 ¹⁾
0-5 år	-156	-59	-40	-118	-39	187
6-15 år	-102	-393	-435	-213	-349	-214
16-18 år	1 087	609	240	-143	0	-243
19-66 år	200	219	248	220	126	119
67-79 år	20	146	66	343	883	827
80-89 år	52	-262	-200	-207	-381	129
90 år og over	305	451	377	186	420	-19
Sum merutgifter	1 405	711	256	68	660	786

1) Årlig gjennomsnittlig endring i perioden

Tabell 5.7 viser at de samlede, årlige merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen gradvis faller mot 0 i 2010. Det er i særlig grad aldersgruppa 6-15 år (grunnskoleelevene) som bidrar til at utgiftsveksten avtar, det samme gjør aldersgruppa 80-89 år. Veksten i antall elever i videregående opplæring er sterk fram til 2008-09. Siden videregående opplæring er den klart største sektoren innenfor fylkeskommunene, vil den demografiske utfordringen være større for fylkeskommunene enn for kommunene de nærmeste årene.

I perioden fra 2010 til 2020 vil merutgiftene knyttet til demografi igjen vokse. I gjennomsnitt antas de årlige merutgiftene å være i størrelsesorden 700-800 mill. kroner. Det er i særlig grad utgifter knyttet til aldersgruppa 67-79 år som øker sterkt. Nedgang i elevtallet i grunnskolen og videregående opplæring trekker i motsatt retning. I denne perioden vil fylkeskommunene få en avlastning i de demografirelaterte utgiftene, mens kommunene vil oppleve en forholdsvis sterkt økning.

I perioden 2020-2030 antas utgiftsveksten knyttet til den demografiske utviklingen å bli sterkere enn i det foregående tiåret. Det er i særlig grad vekst i antall 80-89-åringer som er årsaken til dette. Kommunene vil få store utfordringer knyttet til eldreomsorgen i dette tiåret. Samtidig antas det at det igjen blir vekst i antall 6-15-åringer, som vil medføre økte utgifter i grunnskolen.

Vedleggsdel

Vedlegg 1**Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2003-2006
Nasjonalregnskapets gruppering**

Tabell 1.1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt. 2003-2006

Millioner kroner og endringer i prosent

	Millioner kroner				Endring i prosent		
	2003	2004	2005*	2006*	03/04	04/05*	05/06*
A. Brutto inntekter (B+C)	224 441	232 718	247 596	262 480	3,7	6,4	6,0
B. Løpende inntekter	222 393	230 424	245 468	260 468	3,6	6,5	6,1
Gebyrer	31 271	33 086	34 215	34 724	5,8	3,4	1,5
Renter og utbytte	9 269	7 123	7 771	8 671	-23,2	9,1	11,6
Renter	6 444	4 493	4 515	..	-30,3	0,5	..
Utbytte	2 825	2 630	3 256	..	-6,9	23,8	..
Skatter i alt.	96 943	101 240	107 615	112 845	4,4	6,3	4,9
Produksjonsskatter	3 739	4 083	4 922	5 045	9,2	20,5	2,5
Eiendomsskatt	3 215	3 530	4 123	4 240	9,8	16,8	2,8
Andre produksjonsskatter.	524	553	799	805	5,5	44,5	0,8
Skatt på inntekt og formue	93 204	97 157	102 693	107 800	4,2	5,7	5,0
Overføringer fra staten.	82 141	85 832	92 350	100 613	4,5	7,6	8,9
Rammeoverføringer	53 425	47 052	48 573	53 865	-11,9	3,2	10,9
Andre overføringer	28 716	38 780	43 777	46 748	35,0	12,9	6,8
Andre innenlandske løpende overføringer	2 769	3 143	3 517	3 615	13,5	11,9	2,8
C. Kapitalinntekter	2 048	2 294	2 128	2 012	12,0	-7,2	-5,5
Salg av fast realkapital	234	419	405	412	79,1	-3,3	1,7
Salg av fast eiendom	1 814	1 875	1 723	1 600	3,4	-8,1	-7,1
D. Brutto utgifter (E+F)	240 238	242 925	254 994	267 131	1,1	5,0	4,8
E. Løpende utgifter	211 316	214 278	226 129	237 976	1,4	5,5	5,2
Lønnskostnader	127 074	130 843	137 891	145 720	3,0	5,4	5,7
Produktinnsats	43 748	46 070	47 403	49 173	5,3	2,9	3,7
Produktkjøp til husholdninger	8 347	9 728	11 270	12 201	16,5	15,9	8,3
Renter	8 434	6 801	6 820	7 555	-19,4	0,3	10,8
Overføringer til private	22 564	21 483	22 522	23 128	-4,8	4,8	2,7
Produksjonssubsidier	6 919	7 049	7 826	8 085	1,9	11,0	3,3
Stønader til husholdninger	8 074	8 352	7 493	7 601	3,4	-10,3	1,4
Sosialhjelpsstønader	5 258	5 152	4 948	4 972	-2,0	-4,0	0,5
Andre stønader til husholdninger	2 816	3 200	2 545	2 629	13,6	-20,5	3,3
Ideelle organisasjoner	7 571	6 082	7 203	7 442	-19,7	18,4	3,3
Overføringer til staten	2 259	1 944	1 741	1 699	-13,9	-10,4	-2,4
Kommunal foretningsdrift	-1 110	-2 591	-1 518	-1 500	133,4		
F. Kapitalutgifter	28 922	28 647	28 865	29 155	-1,0	0,8	1,0
Anskaffelse av fast realkapital	27 575	27 694	27 586	28 055	0,4	-0,4	1,7
Kjøp av fast eiendom	1 031	546	879	700	-47,0	61,0	-20,4
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	316	407	400	400	28,8	-1,7	0,0
G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)	-15 797	-10 207	-7 398	-4 651			
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	27 341	27 275	27 181	27 643	-0,2	-0,3	1,7

Kilde: SSB

* Anslag

Tabell 1.2 Inntekter og utgifter i kommunene inklusiv Oslo. 2003-2005.
Millioner kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2003	2004	2005*	03/04	04/05*
A. Brutto inntekter (B+C)	190 767	200 149	211 876	4,9	5,9
B. Løpende inntekter	188 851	198 104	209 953	4,9	6,0
Gebyrer	29 923	31 387	32 402	4,9	3,2
Formuesinntekter	8 269	6 235	6 821	-24,6	9,4
Renter	5 834	4 079	4 110	-30,1	0,8
Utbytte	2 435	2 156	2 711	-11,5	25,7
Skatter i alt	82 690	87 805	92 609	6,2	5,5
Produksjonsskatter	3 725	4 046	4 881	8,6	20,6
Eiendomsskatt	3 215	3 530	4 123	9,8	16,8
Andre produksjonsskatter	510	516	758	1,2	46,9
Skatt på inntekt og formue	78 965	83 759	87 728	6,1	4,7
Overføringer fra staten	64 342	68 736	73 850	6,8	7,4
Rammeoverføringer	39 204	34 870	36 437	-11,1	4,5
Andre overføringer	25 138	33 866	73 850	34,7	10,5
Overføring fra fylkeskommunen	1 225	1 170	1 200	-4,5	2,6
Andre innenlandske løpende overføringer	2 402	2 771	3 071	15,4	10,8
C. Kapitalinntekter	1 916	2 045	1 923	6,7	-6,0
Salg av fast realkapital	229	415	400	81,2	-3,6
Salg av fast eiendom	1 687	1 630	1 523	-3,4	-6,6
D. Brutto utgifter (E+F)	204 605	210 293	219 490	2,8	4,4
E. Løpende utgifter	178 753	184 617	194 278	3,3	5,2
Lønnskostnader	110 320	115 572	121 761	4,8	5,4
Produktinnsats	37 574	39 883	40 640	6,1	1,9
Produktkjøp til husholdninger	7 166	8 690	10 034	21,3	15,5
Renter	7 726	6 189	6 131	-19,9	-0,9
Overføringer til private	15 879	16 421	16 932	3,4	3,1
Produksjonssubsidier	3 408	3 463	3 751	1,6	8,3
Stønader til husholdninger	7 078	7 897	7 078	11,6	-10,4
Sosialhjelpsstønader	5 154	5 113	4 913	-0,8	-3,9
Andre stønader til husholdninger	1 924	2 784	2 165	44,7	-22,2
Ideelle organisasjoner	5 393	5 061	6 103	-6,2	20,6
Overføringer til staten	1 058	947	933	-10,5	-1,5
Overføringer til fylkeskommunen	870	258	300	-70,3	16,3
Kommunal foretningsdrift	-1 840	-3 343	-2 453		
F. Kapitalutgifter	25 852	25 676	25 212	-0,7	-1,8
Anskaffelse av fast realkapital	24 579	24 763	23 963	0,7	-3,2
Kjøp av fast eiendom	1 017	513	849	-49,6	65,5
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	256	400	400	56,3	0,0
G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)	-13 838	-10 144	-7 614		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	24 350	24 348	23 563	0,0	-3,2

Kilde: SSB
* Anslag

Tabell 1.3 Inntekter og utgifter i fylkeskommunene eksklusiv Oslo, 2003-2005.
Millioner kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2003	2004	2005 *	03/04	04/05*
A. Brutto inntekter (B+C)	35 769	33 997	37 220	-5,0	9,5
B. Løpende inntekter	35 637	33 748	37 015	-5,3	9,7
Gebyrer	1 348	1 699	1 813	26,0	6,7
Renter og utbytte	1 000	888	950	-11,2	7,0
Skatter i alt	14 253	13 435	15 006	-5,7	11,7
Produksjonsskatter	6	38	42	533,3	10,5
Skatt på inntekt og formue	14 247	13 397	14 964	-6,0	11,7
Overføringer fra staten	17 799	17 096	18 500	-3,9	8,2
Rammeoverføringer	14 221	12 182	12 137	-14,3	-0,4
Andre overføringer	3 578	4 914	6 363	37,3	29,5
Overføring fra kommunene	870	258	300	-70,3	16,3
Andre innenlandske løpende overføringer	367	372	446	1,4	19,9
C. Kapitalinntekter	132	249	205	88,6	-17,7
Salg av fast realkapital	5	4	5	-20,0	25,0
Salg av fast eiendom	127	245	200	92,9	-18,4
D. Brutto utgifter (E+F)	37 728	34 060	37 004	-9,7	8,6
E. Løpende utgifter	34 658	31 089	33 351	-10,3	7,3
Lønnskostnader	16 754	15 271	16 130	-8,9	5,6
Produktinnsats	6 174	6 187	6 763	0,2	9,3
Produktkjøp til husholdninger	1 181	1 038	1 236	-12,1	19,1
Renter	708	612	689	-13,6	12,6
Overføringer til private	6 685	5 062	5 590	-24,3	10,4
Produksjonssubsidier	3 511	3 586	4 075	2,1	13,6
Stønader til husholdninger	996	455	415	-54,3	-8,8
Sosialhjelpsstønader	104	39	35	-62,5	-10,3
Andre stønader til husholdninger	892	416	380	-53,4	-8,7
Ideelle organisasjoner	2 178	1 021	1 100	-53,1	7,7
Overføringer til staten	1 201	997	808	-17,0	-19,0
Overføring til kommunene	1 225	1 170	1 200	-4,5	2,6
Kommunal foretningsdrift	730	752	935	3,0	24,3
F. Kapitalutgifter	3 070	2 971	3 653	-3,2	23,0
Anskaffelse av fast realkapital	2 996	2 931	3 623	-2,2	23,6
Kjøp av fast eiendom	14	33	30	135,7	-9,1
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	60	7	0	-88,3	-
G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)	-1 959	-63	216		
Memo: Bruttoinvesteringer eksklusiv eiendom	2 991	2 927	3 618	-2,1	23,6

Kilde SSB

* Anslag

Vedlegg 2

Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner. 2004 Kommuner og fylkeskommuner

Tabell 2.1 Hovedtall for drift, investering og finansiering. Millioner kroner.

	Kommunene utenom Oslo	Oslo	Fylkes- kommunene	Sum
Drift				
1. Driftsinntekter	172 317	27 336	33 659	233 312
2. Driftsutgifter (ekskl avskrivn)	164 315	26 652	31 828	222 795
3. Br dr.res (1-2)	8 001	684	1 831	10 517
4. Renteinntekter	5 472	634	892	6 998
4.a herav utbytte	2 143	202	481	2 826
5. Renteutgifter	4 928	553	602	6 082
6. Nto avdrag	5 149	465	673	6 287
7. Nto dr.res (3+4-5-6)	3 397	300	1 449	5 146
Investeringer				
8. Brutto invest.utg	23 737	3 000	3 017	29 754
9. Tilskudd, refusjon, salg fast eiendom	5 279	881	949	7 109
Finansiering				
10. Oversk før lån (3+4-5-8+9)	-9 912	-1 354	54	-11 212
11. Bruk av lån netto	15 629	967	834	17 429
12. Netto premieavvik	-868	-679	-322	-1 869
13. Netto anskaffelse av midler (11+9+7-8+12)	-301	-1 531	-108	-1 939
Nøkkeltall				
Brutto driftsres. i % av innt.	4,6	2,5	5,4	4,5
Renter/avdrag i % av innt.	-2,7	-1,4	-1,1	-2,3
Netto driftsres. i % av innt.	2,0	1,1	4,3	2,2
Brutto invest. i % av innt.	13,8	11,0	9,0	12,8
Overskudd i % av innt.	-5,8	-5,0	0,2	-4,8
Netto lån i % av brutto invest.	65,8	32,2	27,6	58,6
Netto premieavvik 2003	-912	-395	-319	-1 625

Vedlegg 3**Statlige overføringer til kommunesektoren i 2005 og 2006**

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2005	Saldert budsjett 2006
<i>Kunnskapsdepartementet</i>				
225		Tiltak i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til landslinjer	140 520	144 841
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen	42 262	46 705
	66	Tilskudd til leirskoleopplæring	35 371	34 539
	67	Tilskudd til opplæring i finsk	8 764	10 479
	68	Tilskudd til opplæring innenfor kriminalomsorgen	108 874	139 199
	69	Komp. for investeringskostnader ved grunnskolereformen	332 621	326 087
227		Tilskudd til særskilte skoler		
	60	Tilskudd til Moskvaskolen	1 108	1 142
	61	Tilskudd til Nordland kunst- og filmskole	2 288	2 359
	62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole	4 214	4 345
231		Barnehager		
	60	Driftstilskudd til barnehager	9 551 316	11 701 619
	61	Investeringsstilskudd	215 989	250 000
	62	Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage	736 173	736 173
	65	Skjønnsmidler til barnehager	1 262 646	1 972 709
		Sum	12 442 146	15 370 197
<i>Justisdepartementet</i>				
430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	25 215	50 078
		Sum	25 215	50 078
<i>Kommunal- og regionaldepartementet</i>				
551		Regional utvikling og nyskaping		
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 008 740	1 054 555
	61	Næringsrettede utviklingstiltak, komp. for økt arbeidsgiveravgift	855 432	1 105 000
	64	Utviklingsmidler til Oppland fylkeskommune	80 060	80 413
581		Bolig- og bomiljøtiltak		
	60	Handlingsplan for Oslo indre øst	40 000	40 000
582		Rentekompensasjon skoleanlegg og kirkebygg		
	60	Rentekompensasjon - skoleanlegg	206 938	322 000
	61	Rentekompensasjon - kirkebygg	289	21 000
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser		
	60	Oppstartingsstilskudd	1 196 843	149 300
	63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	976 847	1 287 700
		Sum	4 365 149	4 059 968
<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet</i>				
621		Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet		
	63	Rusmiddeltiltak og sosiale tjenester	140 831	120 900
		Sum	140 831	120 900

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2005	Saldert budsjett 2006
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>				
718		Alkohol og narkotika		
	63	Rusmiddeltiltak	0	11 300
719		Folkehelse		
	60	Kommunetilskudd	0	24 700
724		Personelltiltak		
	60	Tilskudd til rekrutteringsplanen	58 159	0
	61	Tilskudd til turnustjenesten	124 478	146 800
726		Habilitering og rehabilitering		
	61	Rehabilitering, helsetiltak for rusmiddelmissbrukere	62 593	0
729		Annen helsetjeneste		
	60	Helsetjeneste for innsatte i fengsel	80 808	89 457
743		Statlige stimulerings tiltak for psykisk helse		
	62	Tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner	2 029 944	2 509 357
761		Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet		
	60	Tilskudd til omsorgstjenester	66 759	115 424
	61	Tilskudd til vertskommuner	481 456	485 881
	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak	142 518	132 910
	64	Ressurskrevende brukere	1 852 284	1 871 416
	66	Tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse	50 403	72 108
	67	Tilskudd til særskilte utviklingstiltak	0	21 180
		Sum	4 949 402	5 480 533
<i>Barne- og likestillingsdepartementet</i>				
830		Samlivstiltak og foreldreveiledning		
	60	Tilskudd til kommuner til samlivstiltak	0	7 094
840		Krisetiltak		
	60	Tilskudd til krisesentre	114 836	117 431
	61	Tilskudd til incestsentre	17 097	29 226
		Sum	131 933	153 751
<i>Fiskeri- og kystdepartementet</i>				
1062		Kystverket		
	60	Tilskudd til fiskerihavnearlegg	20 073	29 100
		Sum	20 073	29 100
<i>Samferdslesdepartementet</i>				
1320		Statens vegvesen		
	60	Forsøk	492 229	885 400
1330		Særskilte transporttiltak		
	60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	116 085	200 000
		Sum	608 314	1 085 400
<i>Miljøverndepartementet</i>				
1425		Vilt- og fisketiltak		
	61	Tilskudd til kommunale vilttiltak	5 076	5 000
		Sum	5 076	5 000
<i>Forsvarsdepartementet</i>				
1795		Kulturelle og allmenntilretteleggende tiltak		
	60	Tilskudd til kommuner	39 500	19 500
		Sum	39 500	19 500
<i>Folketrygden</i>				
2755		Helsetjeneste i kommunene		
	62	Tilskudd til fastlønsordning fysioterapeuter	188 888	185 000
		Sum	188 888	185 000

Kap.	Post	Navn	Regnskap 2005	Saldert budsjett 2006
Sum øremerkede tilskudd (kommuneopplegget)			22 916 527	26 559 427
Tilskudd til flyktninger og asylsøkere (utenfor kommuneopplegget) ¹⁾				
225		Tilskudd i grunnopplæringen		
	64	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i grunnskolen	856 759	836 035
	65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i videregående oppl.	27 970	28 842
231		Barnehager		
	63	Tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn	95 927	98 960
651		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	60	Integreringstilskudd	2 853 431	2 718 000
	61	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 093 457	1 215 000
	62	Kommunale innvandrentiltak	53 479	56 100
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	64	Tilskudd for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	264 133	134 745
	65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak enslige mindreår.	0	120 022
Sum			5 245 156	5 207 704
Andre poster utenfor kommuneopplegget ¹⁾				
1632		Kompensasjon for merverdiavgift		
	60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner (gml. ordning)	1 726 979	0
	61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner (ny ordning)	8 986 571	9 670 000
Sum momskompensasjon			10 713 550	9 670 000
573		Komp. til fylkeskommuner, spesialisthelsetjenesten		
	60	Tilskudd til sletting av gjeld m.v.	13 920	0
574		Økonomisk oppgjør, barnevern, familievern og rusomsorg		
	60	Tilskudd til sletting av gjeld	2 700	0
Sum kap. 573 og 574			16 620	0
Sum øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget			15 975 326	14 877 704
Overføringer gjennom inntektssystemet				
571		Ramme-tilskudd til kommuner		
	60	Innbyggertilskudd	26 162 686	30 955 000
	62	Nord-Norge-tilskudd	1 147 015	1 178 333
	63	Regionaltilskudd	561 526	780 846
	64	Skjønnstilskudd	3 078 420	2 734 000
	69	Kommunal selskapskatt	5 486 357	5 041 336
Sum rammeoverføringer kommuner			36 436 004	40 689 515
572		Ramme-tilskudd til fylkeskommuner		
	60	Innbyggertilskudd	9 913 665	11 138 494
	62	Nord-Norge-tilskudd	433 117	444 907
	64	Skjønnstilskudd	1 348 963	1 139 000
	65	Tilskudd til barnevern/hovedstadstilskudd	440 930	453 276
Sum rammeoverføringer fylkeskommuner			12 136 675	13 175 677
Sum overføringer gjennom inntektssystemet			48 572 679	53 865 192

1) Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget medregnes ikke ved beregning av vekst i kommunesektorens inntekter

Vedlegg 4

Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1988-2006

Tabell 4.1. Kommuneforvaltningens inntekter. I hht. nasjonalregnskapets definisjoner. Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, unntatt linje 9 og 10 som viser kommuneopplegget i faste 2006-priser.

	Regnskap																	Anslag	
	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ⁵⁾	2003	2004 ⁶⁾	2005	2006
1. Skatteinntekter	56 373	58 699	61 552	64 019	65 322	68 306	74 986	75 898	80 751	85 185	88 640	89 968	93 634	107 644	90 881	96 943	101 240	107 615	112 845
1.1 Skatt på inntekt og formue	54 383	56 326	58 925	61 411	62 382	65 269	71 763	72 570	77 187	81 789	85 469	86 861	90 295	104 435	87 474	93 204	97 157	102 693	107 800
1.2 Eiendomsskatt, andre prod.skatter	1 990	2 373	2 627	2 608	2 940	3 037	3 223	3 328	3 564	3 396	3 171	3 107	3 339	3 209	3 407	3 739	4 083	4 922	5 045
2. Overføringer fra staten ¹⁾	45 370	51 000	54 326	58 800	63 489	63 888	65 820	67 281	68 852	73 647	79 264	86 363	93 877	99 198	97 341	82 142	85 833	92 351	100 613
2.1 Rammetilskudd	36 103	39 442	41 034	40 887	42 951	40 697	41 823	42 453	42 701	46 242	46 699	49 199	54 186	52 944	53 063	53 425	47 052	48 573	53 865
2.2 Øremerkede tilsk. innenf. K.opplegget	6 882	8 891	10 472	14 768	16 557	17 755	16 833	18 356	19 866	21 501	26 197	30 948	33 656	36 179	14 632	17 686	21 527	24 201	27 884
2.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.opplegget ²⁾	2 385	2 667	2 820	3 145	3 981	5 436	7 164	6 472	6 285	5 904	6 368	6 216	6 035	10 075	29 646	11 031	9 198	8 863	9 193
2.4 Momskompensasjon																	8 056	10 714	9 670
3. Gebyrer ³⁾	10 851	12 259	13 221	15 253	16 418	17 313	18 485	19 505	20 882	22 491	23 333	25 624	27 629	30 576	29 783	31 271	33 086	34 215	34 724
4. Renteinntekter	2 623	2 444	2 591	2 947	3 120	3 028	2 500	2 946	3 131	3 940	4 291	6 124	8 058	9 953	9 580	9 269	7 123	7 771	8 671
5. Tilskudd til folketrygden	-2 900	-4 750	-4 072	-2 093	-400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Andre innenlandske løpende overføringer	1 804	1 732	1 771	2 227	2 428	2 373	2 380	2 559	2 398	2 416	2 641	2 679	2 751	2 902	2 956	2 769	3 143	3 517	3 615
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	114 121	121 384	129 389	141 153	150 377	154 908	164 171	168 189	176 014	187 679	198 169	210 758	225 949	250 273	230 541	222 394	230 425	245 469	260 467
8. Sum innt. Kommuneopplegget (7-2.3-4)	109 113	116 273	123 978	135 061	143 276	146 444	154 507	158 771	166 598	177 835	187 510	198 418	211 856	230 245	191 315	202 094	214 104	228 835	242 603
9. Kommuneopplegget, faste priser ⁴⁾	198 938	204 232	212 661	223 622	232 572	235 828	243 218	242 887	245 767	254 456	254 554	260 253	265 658	271 862	216 790	221 047	226 702	235 242	242 603
10. Kroner per innbygger	47 386	48 388	50 238	52 619	54 420	54 854	56 238	55 856	56 240	57 927	57 623	58 545	59 319	60 368	47 919	48 558	49 526	51 069	52 283

1) Se også vedlegg 3

2) Tilskuddene under pkt. 2.3 (tilskudd til arbeidsmarkedstiltak, flyktninger, flom/hjemfall, kirkelov, sletting av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi. De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes

3) Eksklusive bygg- og anleggsgebyrer til og med 2001

4) Prisveksten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 6

5) Inntektsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilgning på 21,6 mrd. kr til sletting av gjeld m.v. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 2.3)

6) Reduksjonen i rammetilskuddet må bl.a. ses i sammenheng med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg ble overtatt av staten i 2004. Videre er ny momskompensasjonsordning finansiert ved trekk i rammetilskuddet.

Tabell 4.2. Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 1988 - 2006

	Regnskap																	Anslag	
	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
I. Kommuneopplegget (tab.4.1 linje 8). Mill.kr	109 113	116 273	123 978	135 061	143 276	146 444	154 507	158 771	166 598	177 835	187 510	198 418	211 856	230 245	191 315	202 094	214 104	228 835	242 603
II. Frie innt. (tab.4.1 linje 1+2.1+5). Mill. kr	89 576	93 391	98 514	102 813	107 873	109 003	116 809	118 351	123 452	131 427	135 339	139 167	147 820	160 588	143 944	150 368	148 292	156 188	166 710
III. Skatteandel i pst. av frie inntekter	59,7	57,8	58,3	60,2	60,2	62,7	64,2	64,1	65,4	64,8	65,5	64,6	63,3	67,0	63,1	64,5	68,3	68,9	67,7
IV. Rammetilskudd i pst. av frie inntekter	40,3	42,2	41,7	39,8	39,8	37,3	35,8	35,9	34,6	35,2	34,5	35,4	36,7	33,0	36,9	35,5	31,7	31,1	32,3
V. Frie inntekter i pst. av I.	82,1	80,3	79,5	76,1	75,3	74,4	75,6	74,5	74,1	73,9	72,2	70,1	69,8	69,7	75,2	74,4	69,3	68,3	68,7

Tabell 4.3. Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før. 1989 - 2006

	Regnskap																Anslag	
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004 ²⁾	2005	2006
1. Skatteinntekter	4,1	4,9	4,0	2,0	4,6	9,8	1,2	6,4	5,5	4,1	1,5	4,1	15,0	-15,6	6,7	4,4	6,3	4,9
1.1 Skatt på inntekt og formue	3,6	4,6	4,2	1,6	4,6	9,9	1,1	6,4	6,0	4,5	1,6	4,0	15,7	-16,2	6,6	4,2	5,7	5,0
1.2 Eiendomsskatt, andre prod.skatter	19,2	10,7	-0,7	12,7	3,3	6,1	3,3	7,1	-4,7	-6,6	-2,0	7,5	-3,9	6,2	9,7	9,2	20,5	2,5
2. Overføringer fra staten	12,4	6,5	8,2	8,0	0,6	3,0	2,2	2,3	7,0	7,6	9,0	8,7	5,7	-1,9	-15,6	4,5	7,6	8,9
2.1 Rammetilskudd	9,2	4,0	-0,4	5,0	-5,2	2,8	1,5	0,6	8,3	1,0	5,4	10,1	-2,3	0,2	0,7	-11,9	3,2	10,9
2.2 Ørem.tilsk. innenf. kommuneopplegget	29,2	17,8	41,0	12,1	7,2	-5,2	9,0	8,2	8,2	21,8	18,1	8,8	7,5	-59,6	20,9	21,7	12,4	15,2
2.3 Ørem.tilsk. utenf. kommuneopplegget	11,8	5,7	11,5	26,6	36,5	31,8	-9,7	-2,9	-6,1	7,9	-2,4	-2,9	66,9	194,3	-62,8	-16,6	-3,6	3,7
2.4 Momskompensasjon																	33,0	-9,7
3. Gebyrer	13,0	7,8	15,4	7,6	5,5	6,8	5,5	7,1	7,7	3,7	9,8	7,8	10,7	-2,6	5,0	5,8	3,4	1,5
4. Renteinntekter	-6,8	6,0	13,7	5,9	-2,9	-17,4	17,8	6,3	25,8	8,9	42,7	31,6	23,5	-3,7	-3,2	-23,2	9,1	11,6
5. Tilskudd til folketrygden	63,8	-14,3	-48,6	-80,9	-100,0													
6. Andre innenlandske løpende overføringer	-4,0	2,3	25,7	9,0	-2,3	0,3	7,5	-6,3	0,8	9,3	1,4	2,7	5,5	1,9	-6,3	13,5	11,9	2,8
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	6,4	6,6	9,1	6,5	3,0	6,0	2,4	4,7	6,6	5,6	6,4	7,2	10,8	-7,9	-3,5	3,6	6,5	6,1
8. Sum inntekter kommuneopplegget (7-2.3-4)	6,6	6,6	8,9	6,1	2,2	5,5	2,8	4,9	6,7	5,4	5,8	6,8	8,7	-16,9	5,6	5,9	6,9	6,0
9. Kommuneopplegget, faste priser	2,7	4,1	5,2	4,0	1,4	3,1	-0,1	1,2	3,5	0,0	2,2	2,1	2,3	-20,3	2,0	2,6	3,8	3,1
10. Kroner per innbygger	2,1	3,8	4,7	3,4	0,8	2,5	-0,7	0,7	3,0	-0,5	1,6	1,3	1,8	-20,6	1,3	2,0	3,1	2,4

1) Se note 5 tabell 4.1

2) Se note 6 tabell 4.1

Vedlegg 5

Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering

1 Innledning

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over i nasjonalregnskapets gruppering oppnår man imidlertid en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter etter nasjonalregnskapets grupperinger er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor. For å vurdere utviklingen i kommunesektoren over tid, kan det også være en fordel å bruke nasjonalregnskapets tall. Nasjonalregnskapets tall blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, vareinnsats/produktinnsats, lønninger mv. I tillegg kan det i nasjonalregnskapet være korrigert for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune.

Med forbehold om virkningen av de ulikeheter i omfang mv. som nevnes i punkt 2 nedenfor, gir de to tabellsett opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

2 Omfang av kommunesektoren i de to tabellsett

Med basis i forskriftene av 15. desember 2000 vil kommuneforvaltningen i nasjonalregnskapet omfatte den virksomhet som kommunene fører på de ulike kostrafunksjonene med unntak av funksjonene 320 (Kommunal næringsvirksomhet), 330 (Samferdselsbedrifter/transporttiltak) og 373 (Kino). Kommunal næringsvirksomhet, kinoer etc. regnes i nasjonalregnskapet som forretningsdrift. Hos fylkeskommunene er funksjon 710 (Fylkeskommunal næringsvirksomhet) holdt utenfor og behandlet som forretningsdrift i nasjonalregnskapet. Som en del av kommuneforvaltningen regnes også kommunale bedrifter som rapporterer regnskaper etter § 11 i kommuneloven, samt interkommunale sammenslutninger innunder kommunelovens § 27. I tillegg kommer foretak som rapporterer regnskaper etter kommunelovens kapittel 11.

Nasjonalregnskapets noe bredere definisjon og oppdeling av kommuneforvaltningen som forvaltningssektor, medfører f.eks. at lønnskostnadene i kommunale bedrifter grupperes sammen med lønnskostnadene i kommunene. Tilsvarende omfatter tallene for bruttoinvesteringer i kommunene også investeringer i felles kommunal avløps- og renovasjonsvirksomhet.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte omfatter bare de ordinære fylkes- og kommunekasser. Felleskommunal virksomhet er her bare med i form av de tilskudd som blir bokført i kommunekassenes regnskap. De ulikheter i omfang som er nevnt over er imidlertid ikke så omfattende at de to tabellsett ikke kan sees i sammenheng.

3 Ulike underskuddsbegrep

I tabeller etter nasjonalregnskapets gruppering er "underskudd før lånetransaksjoner" en viktig indikator ved vurdering av utviklingen i kommuneforvaltningen. I oppstillinger etter kommuneregnskapets føringsmåte er det tilsvarende begrep "underskudd før lån og avsetning".

4 Sammenhengen mellom nasjonalregnskapets artsinndeling og kostraarter

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene. De funksjonene som er definert som kommuneforvaltningens forretningsdrift ifølge nasjonalregnskapets gruppering holdes utenfor. Summering over alle andre funksjoner i kostra vil generelt kunne frembringe følgende nasjonalregnskapsarter:

Lønnskostnader Artene 010 - 099 i kostra, fratrukket sykelønnsrefusjoner (710).

Produktinnsats Kostraartene 100 - 270, minus artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets gruppering defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgiftene) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0).

Gebyrer Summering av artene 600 - 650 i kostra. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.

Renteinntekter/
formuesinntekter Art 900 (renter) + art 905 (utbytte og eieruttak).

Andre nasjonalregnskapsarter vil være litt vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter. Dette gjelder særlig skillet mellom produktinnsats og bruttoinvesteringer.

5 Enkelte avledede begreper

I tabeller og kommentarer som bygger på nasjonalregnskapets grupperinger blir det ofte brukt en del begreper som er avledet fra de som er ført opp under punkt 4. De viktigste av disse er:

a) **Konsum i kommuneforvaltningen** = Lønnskostnader
+ Produktinnsats
+ Kapitalslit
+ Produktkjøp til husholdninger
- Gebyrer
+ Driftsresultat i VAR-sektoren
(funksjonene 340 - 357)

b) **Bruttoprodukt** = Lønnskostnader
+ Kapitalslit
+ Driftsresultat i VAR-sektoren

Kapitalslitet fremkommer ikke direkte i kommuneregnskapet, men er beregnet ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

c) **Nettoinvesteringer** = Bruttoinvesteringer
- Kapitalslit

Vedlegg 6

Prisindekser for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester

Tabell 6.1 Nasjonale prisindekser for produktinnsats, bruttoinvestering i fast realkapital. Veid samlet prisendring (TBU's indikator)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ³⁾	2001 ⁴⁾	2002	2003	2004	2005 ⁵⁾	2006
Prosentvis prisendring fra året før:																		
Veid samlet prisendring (deflator)	3,8	2,4	3,6	2,0	0,8	2,3	2,9	3,7	3,1	5,4	3,5	4,6	6,2	4,2	3,6	3,3	3,0	2,8
Lønnskostnader pr. årsverk																		
utenom tiltak ¹⁾	5,4	3,6	5,2	3,7	0,7	2,6	3,4	4,9	3,7	7,2	4,8	4,7	8,0	6,0	4,4	3,8	3,5	3,5
Lønn pr. årsverk utenom tiltak	5,4	4,5	4,7	3,6	2,7	2,2	2,9	4,5	3,7	5,9	5,0	4,4	4,5					
Sosiale utgifter mv., vekstbidrag ²⁾	0,0	-0,9	0,5	0,1	-2,0	0,4	0,5	0,4	0,0	1,3	-0,2	0,3	3,5					
Produktinnsats	3,1	1,8	1,4	-0,4	1,6	1,8	1,9	2,5	2,9	2,4	1,3	4,5	2,9	0,6	2,9	1,9	2,3	1,6
Bruttoinvestering	-1,3	-1,8	-0,5	-1,7	-1,1	1,1	2,1	-1,2	0,1	2,4	0,9	3,9	2,6	1,2	0,8	3,3	2,1	1,4
Kommunalt konsum, prisendr. fra året før	4,1	2,7	2,9	1,6	1,2	2,1	3,6	3,3	3,4	5,4	3,6	5,2	6,8	4,8	3,9	2,2	3,0	

1) Når det forekommer arbeidstidsforkortelser må det korrigeres for endring i normalarbeidstid pr. full uke.

2) Vekstbidrag utover årslønnsveksten fra endrede satser for arbeidsgiveravgift og kommunale pensjonspremier mv.

3) Deflatoren for 2000 er påvirket av økt ferieforsats pga. utvidet ferie fra 2001.

4) Deflatoren for 2001 er påvirket av utvidet ferie, ny arbeidstidsavtale for lærere og økte kommunale pensjonspremier

5) Deflatoren for 2005 er eksklusiv virkningen av en økning i momssatsene fra 1. januar 2005 med 1 prosentpoeng, som anslås å trekke opp prisene på varekjøp med ½ prosentpoeng i 2005

Vedlegg 7

Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 7.1 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere¹⁾

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾	2003	2004	2005	2006 ³⁾
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20	12,40	13,00	13,20	13,20	13,30
Fylkeskomm.	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90	1,90	3,24	2,60	3,00	2,90
Kommuneforv.	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10	14,30	16,24	15,80	16,20	16,20
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90	13,70	11,76	12,20	11,80	11,80
Alminnelig innt.	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

1) Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

2) Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

3) Vedtatt av Stortinget november 2005

Tabell 7.2 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere¹⁾

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 ²⁾
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskommuner	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforvaltning	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

1) Tidsangivelsen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

2) Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Vedlegg 8

Kommunenes inntekter fra konsesjonskraft og eiendomsskatt 1996-2004

Inntekter fra konsesjonskraft inkluderer kraftinntekter under funksjon 320 - art 890 og 895 og hjemfallsinntekter under funksjon 320 - art 810.

Tabell 8.1 Antall kommuner i hver gruppe når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue

	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002*	2003*	2004*
>100 prosent	9	13	14	14	11	6	6	7	6
50-100 prosent	13	10	13	14	11	16	13	15	18
25-50 prosent	28	23	28	31	30	21	21	23	21
10-25 prosent	50	47	51	54	53	45	46	54	54
5-10 prosent	47	58	49	56	49	66	68	68	66
0-5 prosent	108	95	98	83	92	106	119	109	116
0 prosent	179	188	181	182	188	174	160	157	152
Totalt**)	434	434	434	434	434	434	433	433	433

*) Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter

***) Utenom Oslo

Tabell 8.2 Gjennomsnittlig kommunestørrelse når kommunene er gruppert etter nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter målt i prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue.

	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002*	2003*	2004*
>100 prosent	2 097	1 623	1 569	1 868	1 713	1 453	1 467	1 518	1 610
50-100 prosent	2 149	2 739	3 805	3 305	3 643	3 126	2 552	2 615	2 583
25-50 prosent	3 532	4 012	3 957	3 743	3 925	4 492	4 220	3 853	3 502
10-25 prosent	6 794	5 737	6 186	8 252	13 080	5 353	4 973	5 315	7 100
5-10 prosent	24 868	21 812	23 706	20 948	16 695	19 769	19 288	20 054	20 042
0-5 prosent	7 285	7 822	7 130	6 620	7 636	8 068	7 704	7 819	7 416
0 prosent	8 047	7 869	8 618	8 714	8 408	8 280	8 898	8 876	8 944
Totalt**)	8 943	8 981	9 027	9 084	9 150	9 204	9 264	9 318	9 366

*) Grupperingen er gjort i forhold til bruttoinntekter

***) Utenom Oslo

Tabell 8.3 Kommunenes inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i 2004 rangert etter kommunenes nivå på disse skattene målt i andel av landsgjennomsnittet for ordinær skatt på inntekt og formue.

Tabell 8.3.1 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter per innbygger over 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt per innbygger eksklusiv Oslo

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjonskraft-inntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0941 Bykle	875	58 206	28 352	8 345	94 903	0	94 903
1232 Eidfjord	916	42 233	24 997	6 835	74 064	4 335	78 400
1259 Øygarden	3 931	18 015	25 599	0	43 614	8 581	52 195
1046 Sirdal	1 766	38 519	17 476	5 030	61 025	6 454	67 479
1252 Modalen	366	45 817	18 743	0	64 560	14 634	79 194
1421 Aurland	1 803	39 494	12 808	4 352	56 653	7 478	64 130

Tabell 8.3.2 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter per innbygger mellom 50 og 100 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt per innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1129 Forsand	1 069	28 669	14 817	0	43 486	13 644	57 129
1026 Åseral	914	28 561	10 314	4 025	42 900	14 995	57 895
1665 Tydal	901	49 316	11 967	2 261	63 544	3 802	67 346
1134 Suldal	3 895	26 435	13 694	158	40 287	9 663	49 949
1740 Namsskogan	958	22 742	8 778	3 802	35 322	16 445	51 766
0940 Valle	1 403	23 742	9 520	2 294	35 555	14 804	50 359
0833 Tokke	2 465	23 385	7 634	3 867	34 886	10 353	45 239
1845 Sørfold	2 184	20 076	8 587	2 049	30 712	15 424	46 136
0633 Nore og Uvdal	2 695	22 900	5 871	4 497	33 267	11 880	45 147
1422 Lærdal	2 169	21 697	4 405	5 518	31 620	10 767	42 387
1233 Ulvik	1 175	22 609	3 287	6 391	32 286	16 189	48 475
1922 Bardu	3 855	20 111	2 632	6 958	29 701	8 284	37 985
1146 Tysvær	9 213	14 880	9 401	0	24 282	9 326	33 608
0834 Vinje	3 756	23 658	6 987	1 461	32 107	10 687	42 794
1569 Aure	2 661	13 991	8 430	0	22 421	16 882	39 303
1266 Masfjorden	1 712	20 449	4 575	3 803	28 826	18 346	47 172
1739 Røyrvik	539	19 818	4 349	3 881	28 048	28 827	56 876
1426 Luster	4 926	20 768	5 867	2 330	28 965	9 890	38 855

Tabell 8.3.3 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter per innbygger mellom 25 og 50 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt per innbygger eksklusiv Oslo

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1563 Sunndal	7 409	19 364	6 309	742	26 416	6 868	33 284
0826 Tinn	6 420	21 754	5 746	1 151	28 651	8 649	37 300
1133 Hjelmeland	2 747	22 415	4 556	2 330	29 301	11 561	40 861
1839 Beiarn	1 183	14 621	4 811	1 947	21 379	23 823	45 202
1145 Bokn	767	17 068	6 756	0	23 824	18 256	42 080
1438 Bremanger	4 065	17 369	3 235	3 365	23 969	14 911	38 881
1251 Vaksdal	4 173	17 449	2 956	3 443	23 848	12 019	35 868
1424 Årdal	5 631	22 405	6 048	0	28 453	8 873	37 326
1837 Meløy	6 772	16 882	3 857	2 105	22 844	12 788	35 633
1228 Odda	7 468	19 020	4 332	1 451	24 803	8 095	32 898
1939 Storfjord	1 912	15 217	1 877	3 790	20 883	17 108	37 992
1231 Ullensvang	3 513	16 844	486	5 116	22 447	14 984	37 431
0545 Vang	1 616	18 063	1 825	3 707	23 596	17 386	40 981
0831 Fyresdal	1 347	13 690	3 461	1 907	19 059	17 263	36 321
1832 Hemnes	4 562	19 262	5 286	0	24 548	11 802	36 351
1416 Høyanger	4 550	19 634	3 281	1 926	24 841	10 854	35 695
1417 Vik	2 899	17 685	2 389	2 316	22 390	14 749	37 139
1524 Norddal	1 845	19 679	4 530	0	24 209	15 136	39 344
1811 Bindal	1 804	14 309	2 377	2 076	18 763	25 380	44 143
1943 Kvæangen	1 394	13 747	2 082	2 289	18 119	29 201	47 320
1418 Balestrand	1 462	16 326	1 587	2 707	20 620	22 083	42 703

Tabell 8.3.4 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter per innbygger mellom 10 og 25 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt per innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1135 Sauda	4 878	17 436	2 614	1 386	21 437	9 870	31 307
1037 Kvinesdal	5 547	18 820	3 754	88	22 663	8 689	31 352
1711 Meråker	2 539	15 357	2 141	1 686	19 183	16 824	36 007
0830 Nissedal	1 429	18 084	2 899	850	21 833	16 701	38 534
1265 Fedje	659	14 856	3 745	0	18 601	29 165	47 766
1849 Hamarøy	1 872	15 793	1 761	1 847	19 401	24 235	43 636
1263 Lindås	12 879	16 885	3 565	7	20 457	7 650	28 106
1850 Tysfjord	2 209	14 794	3 566	0	18 360	24 274	42 635
0620 Hol	4 556	24 470	3 543	9	28 022	6 888	34 910
0632 Rollag	1 495	16 611	1 694	1 852	20 156	21 830	41 986
1940 Gaivuotna/Kåfjord	2 332	12 190	1 283	2 145	15 617	24 096	39 714
1635 Rennebu	2 654	15 448	2 095	1 283	18 826	16 436	35 262
2022 Lebesby	1 473	14 293	1 902	1 424	17 618	30 484	48 103
1826 Hattfjelldal	1 562	13 013	828	2 461	16 302	23 410	39 713
1738 Lierne	1 535	13 575	1 249	1 915	16 739	24 401	41 141
1664 Selbu	3 944	14 785	1 564	1 509	17 859	14 986	32 845
2004 Hammerfest	9 157	20 205	3 020	0	23 225	10 145	33 371
1742 Grong	2 530	15 877	1 840	1 049	18 765	16 454	35 219
0935 Iveland	1 151	17 147	2 315	565	20 027	16 993	37 020
0516 Nord-Fron	5 926	17 334	2 878	0	20 212	8 518	28 730
0814 Bamble	14 163	16 382	2 824	0	19 206	6 735	25 941
1264 Austrheim	2 533	19 739	2 801	0	22 540	9 909	32 449
0616 Nes	3 467	18 871	2 770	0	21 640	9 713	31 353
1841 Fauske	9 627	15 468	1 533	1 200	18 201	10 451	28 653
0827 Hjørtedal	1 633	18 618	2 532	9	21 159	17 772	38 930
1567 Rindal	2 118	15 285	1 397	1 107	17 789	16 376	34 166
0929 Åmli	1 859	13 910	2 097	389	16 396	19 244	35 640
0124 Askim	13 986	17 424	2 340	129	19 893	5 632	25 525
1242 Samnanger	2 331	17 961	1 602	855	20 418	11 929	32 347
0938 Bygland	1 318	15 986	2 428	14	18 428	22 795	41 223
1723 Mosvik	887	12 767	601	1 804	15 171	26 826	41 998
1021 Marnardal	2 214	14 566	1 321	1 070	16 957	18 398	35 355
1833 Rana	25 309	15 362	1 775	557	17 695	9 764	27 459
0514 Lom	2 496	14 795	585	1 747	17 127	14 119	31 246
1566 Surnadal	6 209	14 553	1 274	1 044	16 871	13 275	30 146
1805 Narvik	18 542	16 608	2 275	0	18 882	8 662	27 544
0619 Ål	4 656	18 785	2 191	35	21 011	9 493	30 504
0805 Porsgrunn	33 323	16 784	2 147	0	18 931	6 928	25 859
0437 Tynset	5 463	15 457	1 526	596	17 579	12 333	29 912
1224 Kvinnherad	13 158	17 314	2 091	0	19 405	9 477	28 882
0519 Sør-Fron	3 292	16 239	1 769	305	18 314	12 394	30 708
0438 Alvdal	2 406	15 452	1 397	662	17 510	14 436	31 946
0618 Hemsedal	1 876	23 067	2 031	20	25 118	8 338	33 456
1824 Vefsn	13 473	15 457	1 946	96	17 500	11 105	28 605
1543 Nesset	3 201	16 702	1 604	349	18 655	13 374	32 029
1238 Kvam	8 389	16 321	771	1 136	18 228	12 415	30 643
1838 Gildeskål	2 215	14 995	1 878	0	16 873	23 307	40 180
0127 Skiptvet	3 336	15 591	1 691	140	17 421	9 834	27 255
0513 Skjåk	2 393	15 467	1 010	789	17 267	16 067	33 333
0543 Vestre Slidre	2 304	16 088	954	826	17 868	12 808	30 675
0828 Seljord	2 899	17 034	1 187	549	18 770	11 458	30 228
1502 Molde	24 041	17 138	1 716	5	18 860	6 072	24 931
1724 Verran	2 684	12 793	1 005	670	14 469	20 673	35 141
1001 Kristiansand	75 280	16 863	1 652	0	18 515	5 865	24 380

Tabell 8.3.5 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter per innbygger mellom 5 og 10 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt per innbygger eksklusiv Oslo

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1924 Målselv	6 739	16 716	717	848	18 282	10 933	29 214
0544 Øystre Slidre	3 116	16 750	272	1 272	18 294	13 120	31 414
1201 Bergen	237 430	18 819	1 540	0	20 359	4 631	24 990
0105 Sarpsborg	49 423	14 887	1 517	1	16 405	8 498	24 903
1825 Grane	1 536	14 169	1 018	482	15 669	22 238	37 907
1149 Karmøy	37 281	15 614	1 495	0	17 108	7 819	24 927
1420 Sogndal	6 700	16 196	1 315	165	17 675	7 809	25 485
0101 Halden	27 464	15 063	1 469	0	16 532	9 226	25 758
1601 Trondheim	154 351	18 058	1 465	0	19 523	3 548	23 071
1612 Hemne	4 294	14 246	840	624	15 711	10 777	26 488
1929 Berg	1 043	13 364	846	596	14 806	29 668	44 475
0515 Vågå	3 800	13 905	961	441	15 307	13 528	28 834
0919 Froland	4 698	15 038	1 192	196	16 426	9 804	26 230
1144 Kvitsøy	508	14 691	1 376	0	16 067	27 988	44 055
0538 Nordre Land	6 916	14 344	1 367	0	15 711	12 750	28 461
0617 Gol	4 372	19 007	1 315	51	20 372	10 004	30 376
1836 Rødøy	1 441	11 466	1 061	301	12 828	34 126	46 954
1842 Skjerstad	1 030	13 461	883	464	14 809	36 364	51 173
0429 Åmot	4 425	15 847	1 261	87	17 195	10 810	28 005
1014 Vennesla	12 356	14 955	1 004	326	16 286	9 040	25 326
0104 Moss	27 732	16 255	1 325	3	17 584	5 566	23 149
0542 Nord-Aurdal	6 539	16 923	1 326	0	18 249	8 787	27 035
0615 Flå	1 030	15 752	1 311	2	17 065	21 926	38 991
1151 Utsira	215	14 870	1 312	0	16 181	56 595	72 777
1432 Førde	11 104	16 962	1 213	82	18 257	6 396	24 653
1539 Rauma	7 334	15 505	1 085	205	16 795	12 803	29 598
1503 Kristiansund	17 105	15 993	1 285	0	17 278	8 081	25 359
1617 Hitra	4 090	13 411	1 267	0	14 678	19 027	33 706
1227 Jondal	1 073	17 865	1 267	0	19 131	20 253	39 385
1127 Randaberg	9 076	19 124	1 256	0	20 380	4 380	24 760
0403 Hamar	27 245	17 461	1 248	0	18 709	6 413	25 122
1411 Gulen	2 462	14 014	984	242	15 240	24 944	40 184
0807 Notodden	12 322	16 383	1 214	0	17 597	10 280	27 877
0819 Nome	6 606	15 490	1 054	150	16 695	12 271	28 966
1235 Voss	13 771	16 387	1 204	0	17 592	9 801	27 392
0106 Fredrikstad	69 867	16 044	1 196	0	17 240	7 323	24 563
0815 Kragerø	10 584	14 573	1 080	104	15 757	11 286	27 044
1573 Smøla	2 248	15 127	1 177	0	16 304	16 607	32 911
0439 Follidal	1 739	12 949	451	707	14 107	19 721	33 827
2012 Alta	17 440	14 424	1 133	0	15 557	15 086	30 644
2011							
Guovdageaidnu-							
Kautokeino	3 002	10 854	200	897	11 952	23 869	35 821
1211 Etne	3 916	15 090	660	437	16 187	12 999	29 186
1870 Sortland	9 509	13 596	1 063	33	14 693	13 944	28 637
1548 Fræna	9 004	14 776	1 095	0	15 871	10 551	26 422
2030 Sør-Varanger	9 500	15 801	1 085	0	16 886	15 268	32 154
0904 Grimstad	18 740	15 890	1 058	8	16 956	6 936	23 891
0521 Øyer	4 870	16 394	1 060	0	17 453	9 302	26 756
0123 Spydeberg	4 706	18 322	684	361	19 367	6 910	26 277
1902 Tromsø	61 897	17 358	1 038	0	18 396	6 154	24 550
1640 Røros	5 632	15 347	1 022	0	16 369	12 240	28 610
0604 Kongsberg	23 154	19 572	1 012	0	20 584	3 659	24 242
1901 Harstad	23 163	15 727	1 001	0	16 729	9 994	26 723
0540 Sør-Aurdal	3 251	14 895	1 001	0	15 896	16 315	32 211

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1419 Leikanger	2 192	16 438	966	0	17 405	10 829	28 234
0806 Skien	50 507	16 284	951	0	17 236	7 438	24 674
1719 Levanger	17 875	14 678	943	0	15 621	9 454	25 074
1103 Stavanger	112 405	21 342	924	19	22 284	4 251	26 535
0501 Lillehammer	25 070	18 031	938	0	18 968	5 384	24 352
0623 Modum	12 594	16 722	923	0	17 646	7 946	25 591
1865 Vågan	9 052	13 626	909	0	14 536	14 214	28 750
1662 Klæbu	5 261	15 886	626	274	16 786	7 506	24 292
1820 Alstahaug	7 378	13 926	884	0	14 811	13 106	27 917
1804 Bodø	42 745	17 638	881	0	18 519	5 379	23 898
0502 Gjøvik	27 526	15 858	817	44	16 719	7 394	24 113
1813 Brønnøy	7 565	13 371	845	0	14 216	15 896	30 112
1241 Fusa	3 728	16 604	697	145	17 447	14 064	31 511

Tabell 8.3.6 Kommuner med samlet nivå på eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter pr. innbygger mellom 0 og 5 prosent av landsgjennomsnittet for ordinær skatt per innbygger eksklusiv Oslo.

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1101 Eigersund	13 388	16 619	780	25	17 425	6 937	24 362
0426 Våler	3 906	14 447	706	96	15 248	14 219	29 467
1933 Balsfjord	5 611	12 559	800	0	13 359	18 189	31 547
0428 Trysil	6 955	14 962	798	0	15 760	15 707	31 468
0631 Flesberg	2 512	16 214	686	111	17 011	11 834	28 845
1736 Snåsa	2 296	12 948	531	236	13 714	17 853	31 568
0821 Bø	5 173	14 908	764	0	15 672	9 454	25 126
1702 Steinkjer	20 451	14 183	763	0	14 946	10 588	25 534
1840 Saltdal	4 823	13 758	397	360	14 515	17 323	31 838
0829 Kviteseid	2 622	14 901	750	0	15 651	17 138	32 789
0605 Ringerike	28 060	17 383	750	0	18 133	6 965	25 098
1401 Flora	11 331	15 884	738	0	16 623	9 428	26 051
1721 Verdal	13 827	13 406	727	0	14 133	11 349	25 482
1942 Nordreisa	4 710	13 062	710	0	13 772	17 496	31 268
1648 Midtre Gauldal	5 806	12 802	163	528	13 494	15 737	29 231
1866 Hadsel	8 039	13 419	691	0	14 110	15 004	29 113
1244 Austevoll	4 487	17 596	689	0	18 285	11 119	29 405
0520 Ringeby	4 611	15 522	677	1	16 200	14 224	30 424
1004 Flekkefjord	8 918	16 391	608	65	17 065	10 093	27 157
0402 Kongsvinger	17 380	15 075	641	31	15 748	8 554	24 301
0811 Siljan	2 349	15 664	658	0	16 322	11 965	28 287
1431 Jølster	2 914	14 632	512	140	15 284	15 595	30 879
0529 Vestre Toten	12 597	15 522	648	0	16 170	9 278	25 449
1111 Sokndal	3 320	15 255	642	0	15 898	12 339	28 237
1634 Oppdal	6 456	14 819	606	0	15 425	10 583	26 008
0517 Sel	6 088	13 098	557	40	13 695	13 606	27 302
0822 Sauherad	4 351	13 700	576	14	14 290	12 581	26 871
0906 Arendal	39 495	16 262	571	5	16 838	7 344	24 182
1653 Melhus	13 782	14 976	290	282	15 547	8 892	24 440
1003 Farsund	9 497	16 017	542	25	16 584	7 896	24 479
1703 Namsos	12 426	14 435	560	0	14 995	10 770	25 766
0427 Elverum	18 805	15 711	528	0	16 239	7 870	24 109
1027 Audnedal	1 568	14 031	257	264	14 552	20 115	34 667
2002 Vardø	2 396	13 890	521	0	14 411	23 378	37 788
1504 Ålesund	40 001	17 941	506	0	18 447	4 625	23 072
2019 Nordkapp	3 468	14 315	499	0	14 813	18 945	33 758
1744 Overhalla	3 540	13 863	419	77	14 358	13 725	28 083
1941 Skjervøy	3 002	12 495	470	0	12 966	19 680	32 646

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1122 Gjesdal	9 248	16 468	458	0	16 926	6 994	23 920
1750 Vikna	4 021	12 988	457	0	13 445	15 159	28 605
0937 Elje og Hornnes	3 322	15 464	418	27	15 909	10 798	26 707
1636 Meldal	3 947	13 815	317	115	14 247	15 108	29 355
0817 Drangedal	4 175	13 475	372	55	13 902	15 946	29 847
0512 Lesja	2 209	13 756	422	0	14 178	17 775	31 953
0928 Birkenes	4 339	13 867	387	32	14 286	11 972	26 258
1253 Osterøy	7 174	13 552	353	65	13 970	12 793	26 762
1114 Bjerkreim	2 461	15 906	385	27	16 319	11 558	27 876
1520 Ørsta	10 267	14 479	0	411	14 890	10 041	24 931
1130 Strand	10 328	15 598	400	0	15 998	8 849	24 847
0432 Rendalen	2 146	18 006	0	392	18 398	19 666	38 064
0226 Sørurn	12 768	18 922	305	85	19 312	3 816	23 128
1751 Nærøy	5 240	12 540	376	0	12 916	16 760	29 676
1854 Ballangen	2 693	12 660	363	0	13 023	20 823	33 846
0901 Risør	6 938	14 149	354	0	14 502	12 983	27 485
1860 Vestvågøy	10 813	13 131	351	0	13 482	15 104	28 586
1413 Hyllestad	1 557	14 180	0	348	14 528	21 211	35 739
0511 Dovre	2 883	13 757	344	0	14 101	14 401	28 502
0621 Sigdal	3 530	16 514	0	317	16 831	12 575	29 407
1511 Vanylven	3 754	13 851	0	313	14 164	15 133	29 298
0434 Engerdal	1 503	12 001	283	29	12 313	23 369	35 681
1256 Meland	5 767	15 495	306	0	15 801	9 260	25 062
2024 Berlevåg	1 158	13 936	0	306	14 242	32 957	47 199
0419 Sør-Odal	7 589	15 190	301	2	15 493	10 448	25 941
1630 Åfjord	3 322	12 785	113	181	13 078	17 701	30 780
1931 Lenvik	11 107	13 774	283	0	14 058	14 697	28 754
0436 Tolga	1 781	11 608	281	0	11 889	22 004	33 893
1557 Gjemnes	2 650	15 738	248	31	16 017	15 292	31 309
1554 Averøy	5 472	14 481	268	0	14 749	11 594	26 343
1154 Vindafjord	4 756	16 136	267	0	16 403	10 628	27 031
1913 Skånland	3 005	14 090	162	103	14 355	20 678	35 033
2017 Kvalsund	1 093	13 656	263	0	13 919	35 216	49 135
1919 Gratangen	1 282	11 310	254	0	11 564	31 559	43 122
1743 Høylandet	1 258	13 051	248	0	13 299	24 042	37 341
0233 Nittedal	19 440	19 734	234	0	19 969	2 076	22 044
1620 Frøya	4 107	12 867	220	0	13 086	16 990	30 077
1159 Ølen	3 426	16 013	214	0	16 227	14 026	30 253
0441 Os	2 131	12 016	214	0	12 230	18 863	31 093
0926 Lillesand	8 952	16 920	202	0	17 122	6 905	24 028
0622 Krødsherad	2 201	16 776	200	0	16 976	13 048	30 024
1525 Stranda	4 663	16 608	0	199	16 807	11 452	28 259
0702 Holmestrand	9 515	16 472	186	0	16 658	7 247	23 905
2027 Unjarga-Nesseby	927	12 991	0	175	13 166	40 243	53 409
0119 Marker	3 409	15 159	167	0	15 326	13 126	28 453
1547 Aukra	3 055	15 472	164	0	15 636	14 178	29 813
1433 Naustdal	2 696	14 111	152	0	14 263	16 753	31 016
1834 Lurøy	2 024	12 050	142	0	12 192	29 440	41 632
1445 Gloppen	5 741	14 586	0	140	14 725	14 037	28 763
1429 Fjaler	2 910	13 700	0	132	13 832	19 419	33 251
0418 Nord-Odal	5 064	13 849	127	0	13 976	13 727	27 703
1848 Steigen	2 863	12 359	121	0	12 480	23 278	35 758
0541 Etnedal	1 410	13 612	121	0	13 733	23 125	36 857
1936 Karlsøy	2 406	12 288	117	0	12 405	26 384	38 788
1260 Radøy	4 678	14 514	116	0	14 630	12 565	27 196
1822 Leirfjord	2 227	10 812	110	0	10 922	23 176	34 099
1246 Fjell	19 613	16 585	87	0	16 672	5 899	22 571

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
1112 Lund	3 105	14 824	0	82	14 906	10 582	25 488
1121 Time	14 177	17 707	0	76	17 784	4 885	22 669
1514 Sande	2 605	13 746	0	75	13 821	20 736	34 557
1029 Lindesnes	4 486	14 161	0	62	14 222	13 022	27 245
0122 Trøgstad	4 953	16 382	0	56	16 438	9 722	26 159
1428 Askvoll	3 260	16 643	0	52	16 695	17 790	34 485
1749 Flatanger	1 221	11 812	0	41	11 853	29 586	41 439
0532 Jevnaker	6 334	15 651	0	34	15 685	9 977	25 662
1528 Sykkylven	7 444	17 373	0	26	17 399	6 177	23 576
1034 Hægebostad	1 616	14 468	0	22	14 491	17 413	31 904
2018 Måsøy	1 399	13 905	0	14	13 919	31 217	45 137
1714 Stjørdal	19 199	15 631	0	9	15 640	8 092	23 732
0237 Eidsvoll	18 338	16 291	0	6	16 297	6 823	23 120
0534 Gran	13 095	15 089	0	3	15 092	10 531	25 623
1002 Mandal	13 840	15 249	0	3	15 252	9 145	24 397
0624 Øvre Eiker	15 412	16 437	0	2	16 439	7 692	24 131
0136 Rygge	13 753	17 070	0	1	17 071	5 759	22 830
1718 Leksvik	3 511	13 351	0	1	13 352	16 324	29 675
0137 Våler	4 003	16 211	0	1	16 212	8 073	24 285
0236 Nes	17 931	16 391	0	0	16 392	6 946	23 337
0220 Asker	50 651	24 071	0	0	24 071	1 953	26 024

Tabell 8.3.7 Kommuner uten inntekter fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms-skatt	Konsesjons-kraftinntekt	Sum skatt	Ramme-tilskudd	Sum inntekter
0111 Hvaler	3 694	17 956	0	0	17 956	7 930	25 886
0118 Aremark	1 437	15 626	0	0	15 626	16 042	31 668
0121 Rømskog	668	15 229	0	0	15 229	25 612	40 841
0125 Eidsberg	10 121	15 955	0	0	15 955	9 004	24 959
0128 Rakkestad	7 232	15 723	0	0	15 723	11 124	26 847
0135 Råde	6 380	16 968	0	0	16 968	6 416	23 384
0138 Hobøl	4 504	17 227	0	0	17 227	7 008	24 235
0211 Vestby	12 834	18 054	0	0	18 054	3 554	21 608
0213 Ski	26 588	19 900	0	0	19 900	1 975	21 875
0214 Ås	14 323	18 502	0	0	18 502	3 997	22 499
0215 Frogn	13 153	20 642	0	0	20 642	3 206	23 848
0217 Oppegård	23 343	22 208	0	0	22 208	2 239	24 447
0219 Bærum	103 313	25 817	0	0	25 817	1 595	27 412
0221 Aurskog-Høland	13 199	15 168	0	0	15 168	8 278	23 446
0227 Fet	9 485	19 397	0	0	19 397	2 805	22 202
0228 Rælingen	14 720	19 093	0	0	19 093	1 795	20 888
0229 Enebakk	9 233	17 091	0	0	17 091	4 926	22 017
0230 Lørenskog	30 496	20 855	0	0	20 855	1 142	21 998
0231 Skedsmo	41 359	20 188	0	0	20 188	2 045	22 233
0234 Gjerdrum	4 964	19 119	0	0	19 119	4 439	23 558
0235 Ullensaker	23 784	18 712	0	0	18 712	4 144	22 857
0238 Nannestad	9 943	16 797	0	0	16 797	9 656	26 453
0239 Hurdal	2 679	14 730	0	0	14 730	13 680	28 410
0412 Ringsaker	31 732	14 709	0	0	14 709	9 288	23 996
0415 Løten	7 282	13 844	0	0	13 844	10 579	24 423
0417 Stange	18 288	14 783	0	0	14 783	8 674	23 457
0420 Eidskog	6 431	12 900	0	0	12 900	15 816	28 716
0423 Grue	5 312	14 235	0	0	14 235	16 450	30 685
0425 Åsnes	7 924	13 859	0	0	13 859	15 232	29 091
0430 Stor-Elvdal	2 819	14 877	0	0	14 877	17 059	31 935
0522 Gausdal	6 186	14 324	0	0	14 324	11 787	26 111

	Folk etall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms- skatt	Konsesjons- kraftinntekt	Sum skatt	Ramme- tilskudd	Sum inntekter
0528 Østre Toten	14 657	14 696	0	0	14 696	10 444	25 140
0533 Lunner	8 463	16 441	0	0	16 441	7 418	23 859
0536 Søndre Land	6 042	13 042	0	0	13 042	14 287	27 329
0602 Drammen	56 688	18 113	0	0	18 113	4 562	22 675
0612 Hole	5 199	24 606	0	0	24 606	4 626	29 233
0625 Nedre Eiker	21 377	15 868	0	0	15 868	6 829	22 697
0626 Lier	21 594	19 220	0	0	19 220	4 414	23 634
0627 Røyken	17 082	19 073	0	0	19 073	3 364	22 437
0628 Hurum	8 781	16 982	0	0	16 982	7 387	24 368
0701 Horten	24 671	16 152	0	0	16 152	7 323	23 475
0704 Tønsberg	36 046	18 185	0	0	18 185	5 667	23 852
0706 Sandefjord	40 992	16 829	0	0	16 829	6 948	23 777
0709 Larvik	40 990	16 208	0	0	16 208	8 161	24 368
0711 Svelvik	6 445	17 867	0	0	17 867	6 826	24 692
0713 Sande	7 591	16 653	0	0	16 653	8 465	25 118
0714 Hof	3 031	14 712	0	0	14 712	11 233	25 945
0716 Re (fra 2002, Våle til 2001)	8 194	15 735	0	0	15 735	10 583	26 318
0719 Andebu	5 031	15 177	0	0	15 177	10 306	25 483
0720 Stokke	9 985	16 412	0	0	16 412	6 514	22 926
0722 Nøtterøy	20 050	17 929	0	0	17 929	5 514	23 443
0723 Tjøme	4 553	17 173	0	0	17 173	7 880	25 053
0728 Lardal	2 386	14 842	0	0	14 842	13 206	28 048
0911 Gjerstad	2 541	12 685	0	0	12 685	18 930	31 616
0912 Vegårshei	1 856	12 796	0	0	12 796	19 356	32 152
0914 Tvedestrand	5 887	15 000	0	0	15 000	11 075	26 075
1017 Songdalen	5 483	13 798	0	0	13 798	10 512	24 311
1018 Søgne	9 426	16 033	0	0	16 033	6 326	22 360
1032 Lyngdal	7 216	14 902	0	0	14 902	8 796	23 698
1102 Sandnes	56 668	18 406	0	0	18 406	3 174	21 580
1106 Haugesund	31 361	18 085	0	0	18 085	7 135	25 220
1119 Hå	14 570	16 529	0	0	16 529	6 133	22 662
1120 Klepp	14 313	17 750	0	0	17 750	4 907	22 657
1124 Sola	19 555	21 502	0	0	21 502	2 480	23 982
1141 Finnøy	2 809	14 910	0	0	14 910	18 917	33 827
1142 Rennesøy	3 309	17 207	0	0	17 207	10 028	27 236
1216 Sveio	4 687	13 984	0	0	13 984	13 627	27 611
1219 Bømlo	10 815	14 889	0	0	14 889	10 955	25 844
1221 Stord	16 405	16 336	0	0	16 336	6 416	22 752
1222 Fitjar	2 911	15 401	0	0	15 401	11 797	27 199
1223 Tysnes	2 812	14 635	0	0	14 635	19 101	33 736
1234 Granvin	1 021	13 341	0	0	13 341	25 347	38 688
1243 Os	14 611	17 498	0	0	17 498	4 816	22 314
1245 Sund	5 435	15 701	0	0	15 701	8 496	24 197
1247 Askøy	21 522	15 348	0	0	15 348	6 730	22 078
1412 Solund	899	18 978	0	0	18 978	27 736	46 714
1430 Gaular	2 776	13 908	0	0	13 908	17 785	31 692
1439 Vågsøy	6 288	16 340	0	0	16 340	10 771	27 111
1441 Selje	3 050	13 224	0	0	13 224	16 192	29 416
1443 Eid	5 779	15 120	0	0	15 120	10 275	25 396
1444 Hornindal	1 203	14 116	0	0	14 116	22 014	36 130
1449 Stryn	6 855	14 782	0	0	14 782	12 358	27 139
1515 Herøy	8 355	15 786	0	0	15 786	9 065	24 850
1516 Ulstein	6 761	16 610	0	0	16 610	7 695	24 305
1517 Hareid	4 670	14 338	0	0	14 338	10 355	24 693
1519 Volda	8 377	14 818	0	0	14 818	10 336	25 153
1523 Ørskog	2 093	15 473	0	0	15 473	13 601	29 074

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms- skatt	Konsesjons- kraftinntekt	Sum skatt	Ramme- tilskudd	Sum inntekter
1526 Stordal	966	15 420	0	0	15 420	20 509	35 930
1529 Skodje	3 558	15 094	0	0	15 094	9 806	24 899
1531 Sula	7 342	14 371	0	0	14 371	9 942	24 313
1532 Giske	6 578	14 352	0	0	14 352	9 203	23 555
1534 Haram	8 781	16 493	0	0	16 493	10 163	26 656
1535 Vestnes	6 389	15 003	0	0	15 003	10 679	25 682
1545 Midsund	1 925	14 505	0	0	14 505	17 821	32 326
1546 Sandøy	1 279	18 587	0	0	18 587	18 310	36 897
1551 Eide	3 287	14 877	0	0	14 877	12 131	27 008
1556 Frei	5 274	14 919	0	0	14 919	9 421	24 341
1560 Tingvoll	3 120	13 277	0	0	13 277	18 923	32 200
1571 Halså	1 714	13 475	0	0	13 475	22 191	35 666
1572 Tustna	1 015	12 505	0	0	12 505	24 708	37 214
1613 Snillfjord	1 033	13 028	0	0	13 028	29 025	42 053
1621 Ørland	5 169	14 719	0	0	14 719	11 049	25 768
1622 Agdenes	1 795	12 801	0	0	12 801	23 486	36 287
1624 Rissa	6 384	13 112	0	0	13 112	15 614	28 726
1627 Bjugn	4 717	12 355	0	0	12 355	15 850	28 205
1632 Roan	1 073	11 842	0	0	11 842	30 732	42 574
1633 Osen	1 055	12 551	0	0	12 551	26 215	38 766
1638 Orkdal	10 448	14 955	0	0	14 955	9 143	24 097
1644 Holtålen	2 172	12 855	0	0	12 855	19 454	32 308
1657 Skaun	5 989	13 996	0	0	13 996	10 614	24 610
1663 Malvik	11 884	16 018	0	0	16 018	6 298	22 316
1717 Frosta	2 454	12 919	0	0	12 919	17 381	30 301
1725 Namdalseid	1 779	11 607	0	0	11 607	24 017	35 624
1729 Inderøy	5 819	13 623	0	0	13 623	12 592	26 215
1748 Fosnes	748	11 670	0	0	11 670	34 598	46 267
1755 Leka	636	11 810	0	0	11 810	33 294	45 104
1812 Sømna	2 077	11 758	0	0	11 758	22 042	33 800
1815 Vega	1 380	12 225	0	0	12 225	26 848	39 072
1816 Vevelstad	525	11 499	0	0	11 499	41 333	52 832
1818 Herøy	1 748	13 406	0	0	13 406	22 688	36 093
1827 Dønna	1 543	11 487	0	0	11 487	28 204	39 692
1828 Nesna	1 822	11 832	0	0	11 832	24 423	36 255
1835 Træna	456	14 634	0	0	14 634	48 083	62 717
1851 Lødingen	2 386	14 338	0	0	14 338	18 886	33 224
1852 Tjeldsund	1 448	14 057	0	0	14 057	24 526	38 583
1853 Evenes	1 444	13 580	0	0	13 580	24 206	37 785
1856 Røst	617	14 522	0	0	14 522	31 408	45 930
1857 Værøy	759	14 163	0	0	14 163	29 152	43 315
1859 Flakstad	1 484	13 678	0	0	13 678	22 642	36 319
1867 Bø	3 041	10 890	0	0	10 890	23 213	34 104
1868 Øksnes	4 633	12 482	0	0	12 482	16 672	29 154
1871 Andøy	5 430	13 922	0	0	13 922	16 764	30 686
1874 Moskenes	1 212	14 343	0	0	14 343	22 406	36 749
1911 Kvæfjord	3 072	13 056	0	0	13 056	23 608	36 665
1915 Bjerkøy	529	12 928	0	0	12 928	43 955	56 883
1917 lbestad	1 696	12 152	0	0	12 152	30 038	42 190
1920 Lavangen	1 063	11 832	0	0	11 832	32 461	44 293
1923 Salangen	2 265	13 511	0	0	13 511	21 346	34 857
1925 Sørreisa	3 326	13 991	0	0	13 991	15 683	29 674
1926 Dyrøy	1 303	11 588	0	0	11 588	30 775	42 363
1927 Tranøy	1 662	12 255	0	0	12 255	30 083	42 338
1928 Torsken	1 087	10 948	0	0	10 948	36 141	47 088
1938 Lyngen	3 167	12 778	0	0	12 778	19 384	32 162

	Folketall	Skatt på inntekt og formue	Eiendoms- skatt	Konsesjons- kraftinntekt	Sum skatt	Ramme- tilskudd	Sum inntekter
2003 Vadsø	6 186	16 049	0	0	16 049	13 612	29 660
2014 Loppa	1 294	12 628	0	0	12 628	40 041	52 669
2015 Hasvik	1 095	12 672	0	0	12 672	35 416	48 088
2020 Porsanger	4 329	14 426	0	0	14 426	17 691	32 117
2021 Karasjohka- Karasjok	2 865	11 996	0	0	11 996	23 870	35 866
2023 Gamvik	1 134	12 962	0	0	12 962	35 783	48 745
2025 Deatnu/Tana	3 004	13 161	0	0	13 161	23 286	36 448
2028 Båtsfjord	2 290	14 773	0	0	14 773	24 479	39 252
0216 Nesodden	16 074	18 554	-35	0	18 519	3 306	21 826

Vedlegg 9

Definisjonskatalog

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget der endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultat effekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.
Se gjerne under begrepet "netto driftsresultat" i tillegg.

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (600..890)-690-790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)-690-790).

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet.

Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. I BNP for Fastlands-Norge medregnes kun fastlandsøkonomien, dvs petroleumsvirksomhet og utenrikssjøfart er holdt utenom.

Brutto investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter viser investeringsutgifter i investeringsregnskapet korrigert for fordelte utgifter og internsalg. Brutto investeringsutgifter omfatter alle utgifter til investeringer i fast eiendom, utgifter til vedlikehold etter GKRS sitt regelverk samt utgifter til annet inventar og utstyr. Denne definisjonen bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene (Kontoklasse:0, artene (010...500)-690-790).

Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i prosent fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

Driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift og gebyrer/salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 890) - 690 - 790)". Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Definisjonen bygger på Kostra.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene er summen av lønnsutgifter inkl. sosiale utgifter, inventar og utstyr til driftsformål, andre kostnader til driftsformål, stønader, subsidier og overføringer til stat/andre kommuner/andre fylkeskommuner. Driftsutgiftene er kontoklasse 1, alle funksjoner og artene (010... 480) + 590 - 690 - 790". Art 590 er avskrivninger. Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigerert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp. Definisjonen bygger på Kostra.

Eiendomsskatt

Det er kun kommuner som kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan bare skrives ut på faste eiendommer i klart avgrensede områder som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang. Utenfor slike områder i kommunen kan eiendomsskatt også utskrives på "verker og bruk". Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. F.o.m 2001 trer eiendomsskattelovens § 8 i kraft for produksjonsanlegg. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter.

Fast realkapital

Omfatter både materiell produksjonskapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonskapital, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell produksjonskapital (lete- og undersøkelseskostnader, EDB-software, varemerke og annen immateriell kapital). Lagerkapital og verdigjenstander (f.eks. edle metaller og antikviteter), som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjonen, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital som ikke er produsert. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Frie inntekter

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue (eksklusive eiendomsskatt) og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet. Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigererte frie

inntekter”). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

Kapitalslit

Uttrykk for den verdiforringelse av realkapital som skjer i løpet av året. Kapitalslitet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

Korrigerede frie inntekter

Frie inntekter korrigeret for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Indeks som brukes ved korrigering er kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Korrigerede frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i inntektsgrunnlaget.

KOSTRA

KOSTRA (KOMMune-STat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

Langsiktig lånegjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår. Langsiktig gjeld er kontoklasse 2, kapittel (41...45), sektor (00...99). Data hentes fra kommunens balanseregnskap.

Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles

sammen og bearbeides i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbeides i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor stor andel av kommunenes inntekter som går med til å betjene renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hva kommunene og fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
((600..890)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790).

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene
(900+905+920) - (500+510+520).

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990

Netto gjeld

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.)

Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene "brutto driftsresultat" og "netto driftsresultat".

Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

Næringsskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringsskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.). Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Overskudd før lånetransaksjoner

Overskudd før lånetransaksjoner måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom. Overskuddet før lånetransaksjoner, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Dersom overskudd før lånetransaksjoner er negativt, kalles det gjerne underskudd før lånetransaksjoner. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Tidligere betegnet som "vareinnsats". Det foreligger mer presise definisjoner, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusive prisstigning. Se også under begrepet "deflator".

Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under "samlede inntekter innenfor kommuneopplegget" for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattører angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekter. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangsmilitær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnstakere eller selvstendige), og kjønn.

Underskudd før lånetransaksjoner

Se under begrepet "overskudd før lånetransaksjoner".

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga slike kalendermessige forhold.

Utgifter i kommunesektoren

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Vedlegg 10

Utvalgets mandat og sammensetning

I kongelig resolusjon av 2. mars 1979 om oppnevning av utvalget ble mandatet formulert slik:

«Det blir oppnemnt eit berekningsutval til å utvikle eit system for rapportering, statistisk bearbeiding og fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane».

I premissene til resolusjonen ble mandatet nærmere presisert:

«Utvalget bør ha til oppgåve å gjere opplegg til og gjennomføre faglege analyser av økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane. Utvalget bør gje råd om kva slags data som bør hentast inn og om korleis dette bør gjerast ut frå ei fagleg vurdering. Siktemålet må vere etter kvart å utvikle eit praktisk tenleg rapporteringssystem og analyseopplegg for kommuneøkonomi med eintydig terminologi. Utvalget skal dessutan gje departementet og Regjeringa faglege vurderingar og råd i spørsmål som gjeld økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane, dette m.a. i samband med tiltak som kan ha kommunaløkonomiske konsekvensar».

I brev av 20. januar 1981 til de berørte instanser ga departementet en ytterligere presisering av Utvalgets oppgaver. Spesielt gjaldt dette arbeidet med spørsmål som har tilknytning til fastlegging av den statlige politikk for økonomien i kommuner og fylkeskommuner. Departementet uttalte bl.a.:

1) Det blir året igjennom arbeidd med saker og gjort vedtak som har verknader for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Dei endelege rammene for kommunal og fylkeskommunal økonomi for neste år blir stort sett fastlagt og gjennom arbeidet med revidert nasjonalbudsjett og skatteutjammingsproposisjonen om våren. Det tekniske berekningsutvalet skal til arbeidet med desse sakene og elles når departementet ber om det, leggje fram eit materiale som kan gjeve best mogleg grunnlag for utforminga av den statlege politikken som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane.

Bakgrunns materialet bør innehalde:

- ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomie i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar,
- ei analyse av korleis framlegg til statlege tiltak vil påverke økonomien i kommunane og fylkeskommunane,
- så langt utvalet finn det forsvarleg, oversyn over og analyse av hovudproblem i den næraste tida framover.

Utgreiingane bør så langt råd er, byggje på statistikk, men når statistikk manglar, bør utvalet basere analyser på overslag som utvalet sjølv utarbeider. Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunaldepartementet.

2) Ansvar for innhenting av data og det statistiske arbeidet med disse skal etter føresetnadene liggje til Statistisk Sentralbyrå. Byrået må og organisere innrapporteringsrutinane og herunder utnytte datatilfang som alt ligg føre, m.a. i dataanlegg. Men utvalet må gjeva råd om kva for data som bør hentast inn og kva tid dei bør liggje føre, med andre ord formulere krav som må stillast til analysegrunnlag og innrapporteringssystem. Det vil og vere sjølvsagt at utvalet etter kvart under sitt arbeid, peikar på manglar ved statistikken og på ny statistikk som trengst.

3) Ut over det som er nevnt under 1 og 2 meiner departementet at det er aktuelt at utvalet tek initiativ til å få utvikle berekningsmodellar slik at det etter kvart på grunnlag av dei data som vil liggje føre, kan hjelpe departementet med konsekvensberekningar både for kommuneøkonomien samla og fordelt på kommunar og fylkeskommunar og for ulike typar av kommuner».

Utvalget har for tiden følgende sammensetning

Utvalgsmedlemmer:

Professor Lars-Erik Borge, NTNU, leder
Sjeføkonom Per Richard Johansen, KS
Økonomisjef Berit Koht, Troms fylkeskommune
Økonomisjef Kristine Hernes, Sandnes kommune
Økonomisjef Thor Fjellanger, Sandefjord kommune
Underdirektør Ann Helen Elgsæther, Kunnskapsdepartementet
Seniorrådgiver Hege Gudrun Eliassen, Finansdepartementet
Seniorrådgiver Øyvind Brandt, Helse- og omsorgsdepartementet
Avdelingsdirektør Thor Bernstrøm, Kommunal- og regionaldepartementet
Seksjonsleder Anne-Britt Svinnset, Statistisk sentralbyrå
Forsker Audun Langørgen, Statistisk sentralbyrå
Forsker Einar Bowitz, ECON analyse

Sekretariatet:

Seniorrådgiver Anders Harildstad, Finansdepartementet
Spesialrådgiver Trond Hjelmervik Hansen, KS
Fagleder Rune Bye, KS
Førstekonsulent, Karolina Wojdak Dam, Statistisk sentralbyrå
Førstekonsulent Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå
Underdirektør Grete Lilleschulstad, Kommunal- og regionaldepartementet
Seniorrådgiver Einar Bye, Kommunal- og regionaldepartementet
Rådgiver Hege Rønning, Kommunal- og regionaldepartementet
Rådgiver Even Vaboen, Kommunal- og regionaldepartementet
Konsulent Anne Gry Johansen, Kommunal- og regionaldepartementet